

مقایسه تطبیقی وضعیت اقتصادی ایران با کشورهای منطقه (با تکیه بر اطلاعات بانک جهانی)

پریسا یعقوبی منظری

(کارشناس ارشد مهندسی فناوری اطلاعات - تجارت الکترونیکی و پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)

pyaghobi@gmail.com

وضعیت ایران در برخی از شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی میان کشورهای منطقه مطابق با سند چشم‌انداز پیردازد. به این منظور ابتدا اطلاعات مربوط به هر شاخص طی سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۸ جمع‌آوری و به رتبه‌بندی شاخص‌ها در سال ۲۰۰۸ در کشورهای مورد مطالعه پرداخته شد. این مقایسه نشان می‌دهد که در اکثر شاخص‌های مورد بررسی، کشورمان در بین ۲۵ کشور مورد هدف سند چشم‌انداز موقعیت مناسبی ندارد.

مقدمه

به نظر می‌رسد ایران می‌تواند با تقویت مناسبات منطقه‌ای از جمله گسترش تجارت با کشورهای منطقه منطبق با سند چشم‌انداز، فرآیند یکپارچگی اقتصادی را به گونه‌ای مطمئن و با حفظ منافع ملی فراهم آورد و مبانی امنیت و اقتدار ملی کشور را تحکیم و تقویت بخشد. بنابراین تعامل منطقه‌ای با کشورهای واقع در منطقه منطبق با سند چشم‌انداز، می‌تواند فرصت مناسبی برای جمهوری اسلامی ایران محسوب گردد. این منطقه، در تقسیم‌بندی جهانی در زمره کشورهای کمتر توسعه یافته قرار

شاخص‌های اقتصادی / کشورهای منطقه / سند چشم‌انداز

چکیده

یکی از اهداف بسیار مهم کشور تا سال ۱۴۰۴ (طبق سند چشم‌انداز در افق ۱۴۰۴)، دست یافتن ج.ا.ایران به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه می‌باشد. براساس این سند، ایران در سال ۱۴۰۴ کشوری توسعه یافته در منطقه با متوسط نرخ رشد اقتصادی هشت درصد هدف‌گذاری شده است. جمهوری اسلامی ایران، به لحاظ جغرافیایی در این منطقه قرار گرفته که شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه، خلیج فارس و افغانستان و پاکستان است. این منطقه به جهت برخورداری از موقعیت ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک (شامل برخورداری از نفت، گاز و بطور کلی انرژی، بازار و تجارت، خطوط مواصلات بین‌المللی و احیای جاده ابریشم که محل تلاقی و راه ارتباطی اروپا به جنوب و جنوب شرق آسیا است) و نیز ژئوکالچرال (منطقه فرهنگی) کانون توجه ایران قرار گرفته است. با توجه به مطالب گفته شده این مقاله برآن است، به مقایسه

می‌شود به بررسی شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی کشورهای منطقه بر اساس سند چشم‌انداز پرداخته شود.

مساحت

این کشورها مجموعاً ۸/۸ درصد از کل وسعت ۱۳۳/۸ میلیون کیلومتر مربع جهان را تشکیل می‌دهند. در این بین قزاقستان با وسعتی حدود ۲/۷ میلیون کیلومتر مربع وسیع‌ترین و بحرین با ۷۱۰ کیلومتر مربع کوچک‌ترین کشور مستقل در این ناحیه به شمار می‌روند. جمهوری اسلامی ایران با ۱/۶ میلیون کیلومتر مربع سومین کشور بعد از قزاقستان و عربستان از لحاظ وسعت می‌باشد. جدول (۱) مساحت کشورهای منطقه را نشان می‌دهد.

گرفته است. این کشورها، با ویژگی‌های جغرافیایی، اقتصادی و جمعیتی متفاوت در طول سال‌های اخیر تلاش‌های گسترده‌ای برای توسعه اقتصادی و تجاری را آغاز کرده‌اند، به طوری که بعد از چین و هند یکی از بازارهای پر مصرف جهان محسوب می‌شوند. موقعیت جغرافیایی ایران در منطقه مذکور، اهمیت ویژه‌ای به این کشور به لحاظ ترانزیت کالا و عبور خطوط لوله‌های نفت و گاز در اقتصاد جهانی بخشیده است. ایران با بهره‌گیری از این مزیت، می‌تواند منافع بسیاری را به دست آورده و جایگاه اقتصادی خود را در سطوح منطقه‌ای و جهانی ارتقا بخشد. این مهم مستلزم درک واقعیات، بررسی ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی، بهره‌گیری از فرصت‌ها و کسب آمادگی‌های لازم برای رقابت با رقبای منطقه‌ای و بین‌المللی است. در این مقاله تلاش

جدول ۱- وضعیت مساحت کشورهای منطقه

رتبه در منطقه	سهام (درصد)		مساحت بر حسب متر مربع	کشور
	نسبت به منطقه	نسبت به جهان		
۱۶	۰/۷۶	۰/۰۷	۸۸۷۸۰	اردن
۲۰	۰/۲۵	۰/۰۲	۲۹۸۰۰	ارمنستان
۱۰	۳/۸۱	۰/۳۳	۴۴۷۴۰۰	ازبکستان
۲۱	۰/۱۹	۰/۰۲	۲۲۰۷۰	اسرائیل
۶	۵/۵۵	۰/۴۹	۶۵۲۰۹۰	افغانستان
۱۸	۰/۷۱	۰/۰۶	۸۳۶۰۰	امارات متحده عربی
۳	۱۴/۰۳	۱/۲۳	۱۶۴۸۲۰۰	ایران
۱۷	۰/۷۴	۰/۰۶	۸۶۶۰۰	آذربایجان
۲۵	۰/۰۱	۰	۷۱۰	بحرین
۴	۶/۷۷	۰/۵۹	۷۹۶۱۰۰	پاکستان
۱۵	۱/۲۱	۰/۱۱	۱۴۲۵۵۰	تاجیکستان
۸	۴/۱۵	۰/۳۶	۴۸۸۱۰۰	ترکمنستان
۵	۶/۶۷	۰/۵۹	۷۸۳۵۶۰	ترکیه
۱۴	۱/۵۸	۰/۱۴	۱۸۵۱۸۰	سوریه
۱۱	۳/۷۳	۰/۳۳	۴۳۸۳۲۰	عراق
۲	۱۷/۰۲	۱/۴۹	۲۰۰۰۰۰۰	عربستان سعودی
۱۲	۲/۶۳	۰/۲۳	۳۰۹۵۰۰	عمان
۱۳	۱/۷	۰/۱۵	۱۹۹۹۰۰	قرقیزستان
۱	۲۳/۱۹	۲/۰۴	۲۷۲۴۹۰۰	قزاقستان
۲۳	۰/۰۹	۰/۰۱	۱۱۰۰۰	قطر
۲۲	۰/۱۵	۰/۰۱	۱۷۸۲۰	کویت
۱۹	۰/۵۹	۰/۰۵	۶۹۷۰۰	گرجستان

رتبه در منطقه	سهام (درصد)		مساحت بر حسب متر مربع	کشور
	نسبت به منطقه	نسبت به جهان		
۲۴	۰/۰۹	۰/۰۱	۱۰۴۰۰	لبنان
۹	۴	۰/۷۵	۱۰۰۱۴۵۰	مصر
۷	۴/۴۹	۰/۳۹	۵۲۷۹۷۰	یمن
-	۱۰۰	۸/۷۸	۱۱۷۵۱۴۳۰	کل منطقه
-	-	۱۰۰	۱۳۳۸۴۰۶۷۱	جهان

ماخذ: بر گرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

جهان در این ناحیه قرار دارند. در طی سال‌های اخیر سهم جمعیت کشورهای واقع در این منطقه از جمعیت جهان از ۸/۹ درصد در سال ۲۰۰۲ به ۹/۳ درصد در سال ۲۰۰۸ افزایش یافته که پیش‌بینی می‌شود در سال‌های آتی شاهد افزایش جمعیت این منطقه باشیم. مطابق با جدول (۲) در سال ۲۰۰۸ در بین کشورهای مورد بررسی پاکستان با ۱۶۶ میلیون نفر، مصر با ۸۱/۵ میلیون نفر، ترکیه با ۷۳/۹ میلیون نفر و ایران با ۷۱/۹ میلیون نفر از پرجمعیت‌ترین کشورها در منطقه به‌شمار می‌آیند و کشورهای عمان با ۲/۸ میلیون نفر جمعیت، کویت ۲/۷ میلیون نفر، قطر ۱/۳ میلیون نفر و بحرین با ۰/۸ میلیون نفر جزء کم‌جمعیت‌ترین کشورهای منطقه می‌باشند.

جمعیت

جدول (۲) جمعیت کشورهای منطقه را ارائه می‌نماید. براساس این جدول، جمعیت کشورهای واقع در این ناحیه بالغ بر ۵۳۰ میلیون نفر می‌باشد که تقریباً ۹ درصد از کل جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد. با توجه به عوامل نامساعد در جذب و تراکم جمعیت مثل خشکی هوا، صحرای خشک و غیرقابل کشت و زمین‌های شور، فقر منابع آبی و کوهستان‌های مرتفع و غیرقابل دسترس، این ناحیه یکی از نواحی کم‌جمعیت دنیا به‌شمار می‌رود. [۱] از یک طرف پاکستان به عنوان اولین کشور پر جمعیت منطقه و معادل جمعیت ۱۵ کشور واقع در این منطقه و از طرف دیگر بحرین و قطر به عنوان کشورهای کم‌جمعیت

جدول ۲- جمعیت کشورهای واقع در منطقه (ارقام بر حسب نفر)

کشور	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	سهام نسبت به سال ۲۰۰۸ (درصد)	رتبه در سال ۲۰۰۸
اردن	۵۰۳۸۰۰۰	۵۱۶۴۰۰۰	۵۲۹۰۰۰۰	۵۴۱۱۵۰۰	۵۵۲۷۶۰۰	۵۷۱۸۸۵۵۰۴	۵۹۰۶۰۴۲۸۷	۰/۹۴	۱۵
ارمنستان	۳۰۶۰۵۹۲	۳۰۵۹۹۶۴	۳۰۶۱۸۴۴	۳۰۶۴۹۲۵	۳۰۶۸۴۷۵	۳۰۷۲۴۵۰	۳۰۷۷۰۸۷	۰/۴۹	۲۱
ازبکستان	۲۵۲۷۱۸۰۰	۲۵۵۶۷۷۰۰	۲۵۸۶۴۳۸۶	۲۶۱۶۷۳۶۹	۲۶۴۸۵۸۰۰	۲۶۸۶۷۸۰۰	۲۷۳۱۲۷۰۰	۴/۳۶	۷
اسرائیل	۶۵۷۰۰۰۰	۶۶۸۹۷۰۰	۶۸۰۹۰۰۰	۶۹۳۰۱۰۰	۷۰۵۳۷۰۰	۷۱۸۰۱۰۰	۷۳۰۸۸۰۰	۱/۱۷	۱۳
افغانستان	۲۴۸۴۹۴۴۹۲	۲۵۴۸۲۴۰۱۴	۲۶۱۳۱۴۷۵۰۹	۲۶۷۹۷۰۸۳۲	۲۷۵۱۸۸۰۹۱	۲۸۲۵۹۹۷۳۰۱	۲۹۰۲۱۰۹۹	۴/۶۳	۶
امارات متحده عربی	۳۵۹۰۸۲۷	۳۷۶۵۵۲۶	۳۹۳۲۷۸۸	۴۰۸۹۰۳۲	۴۲۳۲۵۳۷	۴۳۶۳۹۱۳	۴۴۸۴۹۳۵	۰/۷۳	۱۸
ایران	۶۶۰۱۳۸۵۷۰۴	۶۷۰۴۴۲۸۹	۶۸۰۶۸۹۴۳۰۸	۶۹۰۸۷۰۷۰۵	۷۰۰۹۷۹۱۲۰۸	۷۱۰۲۱۰۳۸۰۹	۷۱۹۵۶۳۲۱۰۷	۱۱/۴۸	۴
آذربایجان	۸۱۷۱۸۹۲۰۹	۸۲۳۴۰۳۹۰۳۶	۸۳۰۶۳۹۹۸	۸۳۹۱۸۵۰	۸۴۸۴۵۵۰	۸۵۸۱۳۰۰	۸۶۸۰۱۰۰	۱/۳۸	۱۲
بحرین	۶۸۰۲۷۲	۶۹۵۸۹۶	۷۱۱۶۹۸	۷۲۷۵۷۲	۷۴۳۵۲۲	۷۵۹۵۶۰	۷۷۵۵۸۵	۰/۱۲	۲۵
پاکستان	۱۴۴۹۰۲۴۰۹	۱۴۸۴۳۸۷۶۴	۱۵۲۰۶۱۲۶۳	۱۵۵۷۷۲۰۰۰	۱۵۹۱۴۴۹۳۴	۱۶۲۵۹۰۹۰۳	۱۶۶۱۱۱۴۸۷	۲۶/۴۹	۱
تاجیکستان	۶۳۱۰۵۳۳	۶۳۷۹۳۱۱	۶۴۵۳۲۸۶	۶۵۳۵۵۳۸	۶۶۲۷۰۷۰	۶۷۲۷۳۷۷	۶۸۱۲۶۰۸۳	۱/۰۹	۱۴
ترکمنستان	۴۶۳۳۷۳۶	۴۷۰۳۸۶۱	۴۷۷۴۱۹۴	۴۸۴۳۱۸۷	۴۹۱۰۶۷۹	۴۹۷۷۳۸۶	۵۰۴۳۶۱۸	۰/۸۰	۱۷
ترکیه	۶۸۳۹۸۱۳۵	۶۹۳۲۹۴۵۶	۷۰۲۵۰۱۷۳	۷۱۱۶۹۰۳۷	۷۲۰۸۷۹۲۸	۷۳۰۰۳۷۳۶	۷۳۹۱۴۲۶۰	۱۱/۷۹	۳
سوریه	۱۷۴۳۲۴۱	۱۷۹۵۱۸۸۱	۱۸۵۱۱۶۸۹	۱۹۱۲۱۴۵۴	۱۹۵۹۶۱۸۲۰۳	۲۰۰۸۲۶۹۶۸	۲۰۵۸۱۲۸۹۹	۳/۲۸	۱۰
عراق	۲۶۴۰۵۱۳۳۰۲	۲۷۰۷۸۳۳۴۰۴	۲۷۷۶۸۶۹۹	۲۸۴۷۶۶۶۴۰۴	۲۹۲۰۲۸۱۹۴	۲۹۹۴۷۴۹۱۰۳	۳۰۷۱۱۱۵۲۰۳	۴/۹۰	۵
عربستان سعودی	۲۱۵۶۶۱۴۱۶	۲۲۰۴۲۴۸۱۰۲	۲۲۵۲۹۳۴۲	۲۳۱۱۸۹۹۴	۲۳۶۷۸۸۴۹	۲۴۱۵۷۴۳۰۱	۲۴۶۴۵۶۸۵۰۹	۳/۹۳	۸
عمان	۲۴۸۴۰۸۵	۲۵۲۵۷۵۱	۲۵۶۹۹۶۳	۲۶۱۷۸۳۳	۲۶۷۰۰۵۵	۲۷۲۶۳۰۱	۲۷۸۵۲۶۱	۰/۴۴	۲۲
قرقیزستان	۴۹۹۳۲۰۰	۵۰۳۸۶۰۰	۵۰۹۲۸۰۲	۵۱۴۳۵۰۰	۵۱۹۲۱۰۰	۵۲۳۴۸۰۰	۵۲۷۷۹۰۰	۰/۸۴	۱۶
قزاقستان	۱۴۸۵۸۹۰۰	۱۴۹۰۹۰۰۰	۱۵۰۱۳۰۰۰	۱۵۱۴۷۰۰۰	۱۵۳۰۸۱۰۰	۱۵۴۸۴۲۰۰	۱۵۶۷۴۸۳۳	۲/۵۰	۱۱

رتبه در سال ۲۰۰۸	سهام نسبت به سال ۲۰۰۸ (درصد)	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۲۴	۰/۲۰	۱۲۸۰۸۶۲	۱۱۳۷۵۵۳	۱۰۰۰۶۰۷	۸۸۵۴۳۹	۷۹۷۰۳۸	۷۳۱۵۱۲	۶۸۴۵۲۱	قطر
۲۳	۰/۴۴	۲۷۲۸۰۴۰۸۴	۲۶۶۲۹۶۶۰۴	۲۵۹۹۴۴۳۵۳	۲۵۳۵۴۴۶۰۶	۲۴۵۹۵۳۳۸۴	۲۳۹۶۴۱۶۶۹	۲۳۳۴۹۱۹۲۶	کویت
۱۹	۰/۶۹	۴۳۰۷۰۱۱	۴۳۵۷۸۵۷	۴۴۱۰۸۶۰	۴۴۶۴۵۴۳	۴۵۱۸۵۲۸	۴۵۷۳۲۰۸	۴۶۲۸۸۲۶	گرجستان
۲۰	۰/۶۷	۴۱۹۳۷۵۸	۴۱۶۲۴۵۰	۴۱۲۵۸۹۶	۴۰۸۱۵۹۴	۴۰۲۷۷۳۰	۳۹۶۵۴۱۹	۳۸۹۸۶۱۷	لبنان
۲	۱۳/۰۰	۸۱۵۲۷۱۷۲	۸۰۰۶۰۵۴۰	۷۸۶۰۲۰۸۱	۷۷۱۵۴۴۰۹	۷۵۷۱۸۳۶۰	۷۴۲۹۶۳۱۹	۷۲۸۹۴۰۱۵	مصر
۹	۳/۶۵	۲۲۹۱۷۴۸۵	۲۲۲۶۹۳۰۶	۲۱۶۳۷۶۶۶	۲۱۰۲۳۶۹۲	۲۰۴۲۶۱۵۸	۱۹۸۴۳۴۳۲	۱۹۲۷۵۳۹۸	یمن
-	۱۰۰	۶۲۷۰۵۹۶۷۰	۶۱۵۴۰۷۹۸۴	۶۰۴۰۱۸۱۷۶	۵۹۲۷۵۶۸۳۲	۵۸۱۱۴۸۲۹۴	۵۶۹۹۰۷۲۶۲	۵۵۸۹۵۳۵۰۱	کل منطقه
-	-	۶۶۹۷۲۵۴۰۴۱	۶۶۱۹۷۳۰۱۵۹	۶۵۴۳۰۷۶۴۱۷	۶۴۶۶۷۵۱۵۱۱	۶۳۹۰۹۳۵۶۳۰	۶۳۱۴۷۸۹۹۶۱	۶۲۳۸۳۹۸۵۴۸	جهان (هزار نفر)
-	-	۹/۳۶	۹/۳۰	۹/۲۳	۹/۱۷	۹/۰۹	۹/۰۲	۸/۹۶	سهام منطقه نسبت به جهان (هزار نفر)

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

تقاضای خارجی (صادرات) در اقتصاد کشوری شکل بگیرد، طبیعی است که می‌توان ظرفیت‌های بدون استفاده را به کار گرفت. افزایش ظرفیت‌های تولیدی به منظور صادرات غیرنفتی بر پدیده اشتغال، رکود و تورم تأثیر خواهد گذاشت. توسعه صادرات غیرنفتی همچنین می‌تواند از جنبه‌های سیاسی و اجتماعی برای دولت‌ها مفید باشد. ایران کشوری است که دارای مزیت‌های فراوانی در تولید کالاها می‌باشد. در زمینه منابع طبیعی، نفت و گاز و معادن فلزی و غیرفلزی از کشورهای غنی محسوب می‌شود. در زمینه نیروی انسانی از جمعیت جوانی برخوردار است؛ که اگر با مدیریت صحیح همراه گردد، می‌تواند به عنوان یکی از مزیت‌های کشور در زمینه تولید و صادرات تلقی گردد. همچنین به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص، ایران یکی از بهترین موقعیت‌های استراتژیک به‌خصوص برای صادرات را دارا می‌باشد.

نسبت صادرات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی

از آنجا که در متون اقتصادی برای ارتباط دادن تجارت با رشد اقتصادی معمولاً از صادرات کالا و خدمات به عنوان نماینده‌ای از تجارت استفاده می‌گردد؛ لذا در اینجا لازم است که وضعیت صادرات کالا و خدمات را نسبت به تولید ناخالص داخلی در دوره مورد نظر، بررسی نماییم. جدول (۳) بیانگر آن است که کشورهای بحرین، ترکمنستان و عربستان با میزان صادرات ۹۶/۸۵ درصد، ۸۰/۵۴ درصد و ۶۸/۹۱ درصد در سال ۲۰۰۸ به ترتیب کشورهایی هستند که در رأس کشورهای منطقه قرار گرفته‌اند و کشور ایران با ۵۷/۲۱ درصد رتبه هفتم را در منطقه به‌خود اختصاص داده است و این رقم نشان‌دهنده که مشکل عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌های موجود می‌باشد. حال چنانچه

جدول ۳- نسبت صادرات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی در کشورهای منطقه (درصد)

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۶	۵۸/۲۲	۵۳/۸۸	۵۶/۶۷	۵۲/۵۴	۵۲/۱۹	۴۷/۳۶	۴۷/۴۱	اردن
۱۸	۱۴/۷۳	۱۹/۱۹	۲۳/۳۶	۲۸/۸۱	۲۷/۳۸	۳۲/۱۵	۲۹/۳۶	ارمنستان
۹	۴۱/۹۱	۴۰/۳۱	۳۷/۵۲	۳۷/۸۵	۴۰/۲۱	۳۷/۲۷	۳۰/۸۱	ازبکستان
۱۰	۳۹/۹۹	۴۲/۶۷	۴۲/۸۱	۴۲/۶۰	۴۱/۲۷	۳۶/۵۸	۳۴/۹۱	اسرائیل
۱۶	۱۷/۲۳	۱۷/۲۹	۲۲/۸۸	۲۵/۲۰	۳۰/۲۶	۴۱/۹۴	۳۰/۵۶	افغانستان
۲۰	-	۹۱/۰۴	۹۱/۴۰	۹۲/۶۵	۸۹/۸۰	۷۸/۹۸	۷۳/۱۶	امارات متحده عربی
۷	۵۷/۲۱	۳۲/۱۸	۳۲/۴۵	۲۳/۰۶	۲۹/۰۵	۲۷/۲۳	۲۶/۵۴	ایران
۳	۶۴/۴۷	۶۸/۱۳	۶۶/۵۱	۶۲/۹۴	۴۸/۷۹	۴۲/۰۱	۴۲/۷۷	آذربایجان
۱	۹۶/۸۵	۹۳/۷۳	۹۸/۷۹	۹۹/۵۳	۹۲/۰۰	۸۱/۸۸	۸۱/۹۲	بحرین
۱۹	۱۲/۸۰	۱۴/۱۹	۱۵/۲۳	۱۵/۶۹	۱۵/۶۷	۱۶/۷۲	۱۵/۲۲	پاکستان

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۷	۱۶/۶۷	۲۰/۶۶	۲۳/۳۵	۲۶/۰۳	۵۸/۳۱	۶۳/۳۸	۶۵/۴۶	تاجیکستان
۲	۸۰/۵۴	۱۰۰/۷۸	۳۵/۱۱	۳۰/۶۸	۶۱/۶۶	۶۲/۳۱	۶۹/۰۵	ترکمنستان
۱۵	۲۳/۹۲	۲۲/۳۲	۲۲/۶۷	۲۱/۸۶	۲۳/۵۵	۲۲/۹۹	۲۵/۲۲	ترکیه
۱۲	۳۱/۳۵	۳۸/۵۱	۴۰/۰۶	۴۱/۴۷	۴۰/۵۷	۳۱/۳۹	۳۸/۰۷	سوریه
۲۲	-	-	-	-	-	-	-	عراق
۴	۶۸/۹۱	۶۴/۹۱	۶۳/۳۳	۶۰/۸۸	۵۲/۶۷	۴۶/۱۲	۴۱/۱۸	عربستان سعودی
۲۳	-	۵۵/۹۰	۵۵/۷۷	۵۸/۰۲	۵۱/۵۷	۴۹/۹۷	۴۹/۳۳	عمان
۸	۵۶/۵۱	۴۴/۰۱	۴۱/۷۲	۳۸/۷۳	۴۲/۵۶	۳۸/۶۸	۳۲/۵۸	قرقیزستان
۲۱	-	۴۹/۴۳	۵۱/۱۴	۵۳/۵۴	۵۲/۲۳	۴۸/۴۲	۴۶/۹۹	قزاقستان
۲۴	-	۶۴/۲۰	۶۷/۳۷	۶۸/۲۵	۶۴/۱۷	۶۱/۷۰	۶۰/۳۴	قطر
۵	۶۶/۴۴	۶۳/۴۰	۶۵/۵۴	۶۳/۹۸	۵۶/۹۲	۵۲/۰۹	۴۴/۶۲	کویت
۱۳	۲۸/۷۳	۳۱/۲۱	۳۲/۸۷	۳۳/۷۵	۳۱/۵۶	۳۱/۸۴	۲۹/۲۳	گرجستان
۱۴	۲۷/۱۵	۲۲/۵۳	۲۱/۲۵	۲۱/۳۸	۲۰/۰۶	۱۶/۷۴	۱۶/۱۰	لبنان
۱۱	۳۳/۱۵	۳۰/۲۵	۲۹/۹۵	۳۰/۳۴	۲۸/۲۳	۲۱/۸۰	۱۸/۳۲	مصر
۲۵	-	-	-	-	-	۳۸/۰۰	۳۸/۹۵	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

مراحل انتقالی توسعه اقتصادی، به تأسیس زیربنای سرمایه‌ای
 - که واردات کالاهای سرمایه‌ای نقش بسیار مهمی در ایجاد آن
 دارد - نیازمندند. یکی از شاخص‌های مرتبط با رشد اقتصادی که
 نشان‌دهنده واردات کالا و خدمات نیز می‌باشد، شاخص نسبت
 واردات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی است. مطابق با
 جدول ۴ کشور قرقیزستان با ۹۳/۵۸ درصد، اردن با ۹۰/۶۳ درصد
 و بحرین با ۷۴/۳۱ درصد جزء کشورهای هستند که میزان
 واردات آنها بسیار بالا است و ایران با ۳۷/۵۵ درصد در واردات
 کالا و خدمات رتبه دوازدهم را در سال ۲۰۰۸ در منطقه کسب
 نموده است.

نسبت واردات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی

بطور کلی، کشورهای منطقه، از نظر ساختار اقتصادی دارای
 ویژگی‌های مشترکی هستند. حال جهت انتقال از مرحله سنتی به
 مرحله تولید صنعتی و گذراندن مراحل توسعه اقتصادی، واردات
 کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای و فن‌آوری مناسب، زمینه‌ساز
 تحول صنعتی و اجتماعی می‌باشد. اگر سیاست‌های عمرانی
 کشور در طول دوره موردنظر در جهت تشویق و توسعه صنعتی
 طرح‌ریزی شده باشد، در چنین شرایطی واردات به طور طبیعی
 سیر صعودی خود را طی خواهد کرد؛ زیرا کشورهای منطقه در

جدول ۴- نسبت واردات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی در کشورهای منطقه

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۲	۹۰/۶۳	۹۲/۲۲	۸۹/۱۶	۹۳/۹۱	۸۲/۴۳	۶۸/۳۲	۶۶/۶۰	اردن
۱۰	۳۹/۷۹	۳۹/۱۵	۳۹/۲۵	۴۳/۲۳	۴۲/۱۳	۵۰/۰۴	۴۶/۵۹	ارمنستان
۱۵	۳۱/۵۴	۳۰/۲۰	۲۷/۴۱	۲۸/۶۶	۳۲/۶۵	۳۰/۵۷	۲۹/۳۵	ازبکستان
۹	۴۱/۵۵	۴۳/۹۹	۴۲/۳۲	۴۲/۹۰	۴۱/۲۴	۳۷/۳۱	۳۷/۹۶	اسرائیل
۷	۵۲/۷۴	۵۶/۵۹	۶۴/۰۲	۷۱/۲۶	۷۷/۵۷	۹۰/۸۴	۶۱/۶۰	افغانستان
۲۰	-	۶۶/۶۸	۶۷/۷۳	۷۱/۴۸	۷۵/۶۶	۶۵/۱۰	۶۳/۵۵	امارات متحده عربی
۱۲	۳۷/۵۵	۲۱/۵۴	۲۴/۴۱	۲۴/۶۶	۲۵/۹۳	۲۵/۷۰	۲۲/۷۳	ایران
۱۸	۲۴/۷۸	۲۸/۵۱	۳۷/۷۶	۵۲/۹۰	۷۲/۷۲	۶۵/۵۵	۵۰/۰۵	آذربایجان
۳	۷۴/۳۱	۶۸/۳۵	۷۲/۹۱	۷۶/۴۳	۷۲/۷۲	۶۳/۶۶	۶۶/۲۴	بحرین

کشور	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	رتبه در سال ۲۰۰۸
پاکستان	۱۵/۳۱	۱۶/۱۳	۱۴/۶۳	۱۹/۵۶	۲۳/۲۲	۲۱/۳۴	۲۳/۸۰	۱۹
تاجیکستان	۷۶/۰۹	۷۳/۴۹	۶۹/۹۱	۵۲/۸۴	۵۷/۵۵	۶۶/۴۳	۵۸/۳۰	۴
ترکمنستان	۵۳/۴۱	۵۶/۶۱	۵۹/۵۴	۲۲/۵۴	۱۶/۷۷	۵۱/۷۳	۵۰/۷۷	۸
ترکیه	۲۳/۵۸	۲۴/۰۴	۲۶/۱۹	۲۵/۳۵	۲۷/۵۸	۲۷/۴۸	۲۸/۳۵	۱۶
سوریه	۳۰/۵۴	۲۸/۵۹	۳۷/۷۸	۳۹/۵۰	۳۶/۳۶	۳۷/۷۱	۳۱/۵۸	۱۴
عراق	-	-	-	-	-	-	-	۲۲
عربستان سعودی	۲۳/۷۸	۲۴/۱۱	۲۵/۹۲	۲۷/۷۹	۳۱/۸۲	۳۷/۸۲	-	۲۱
عمان	۲۸/۰۵	۳۲/۹۳	۳۸/۹۱	۳۱/۵۹	۳۱/۸۷	۴۰/۱۸	-	۲۳
قرقیزستان	۴۳/۳۴	۴۵/۲۵	۵۱/۲۶	۵۷/۷۱	۷۹/۰۳	۸۸/۵۳	۹۳/۵۸	۱
قزاقستان	۴۷/۰۴	۴۳/۰۵	۴۳/۴۹	۴۴/۷۳	۴۰/۴۳	۴۲/۶۰	۳۶/۹۲	۱۳
قطر	۲۸/۱۳	۲۸/۴۷	۲۸/۰۸	۳۳/۴۵	۳۸/۳۴	۳۸/۲۱	-	۲۴
کویت	۳۶/۶۱	۳۴/۴۶	۳۲/۳۸	۲۸/۲۷	۲۴/۱۷	۲۸/۳۱	۲۵/۶۴	۱۷
گرجستان	۴۲/۴۰	۴۶/۴۲	۴۸/۱۸	۵۱/۵۷	۵۷/۰۲	۵۷/۹۵	۵۸/۲۶	۵
لبنان	۳۹/۹۴	۳۷/۳۵	۴۱/۶۸	۴۲/۶۱	۴۲/۱۵	۴۷/۶۴	۵۶/۶۵	۶
مصر	۲۲/۶۷	۲۴/۳۸	۲۹/۵۹	۳۲/۶۱	۳۱/۵۷	۳۴/۸۳	۳۸/۷۷	۱۱
یمن	۴۰/۲۸	۴۱/۴۴	-	۰-	-	-	-	۲۵

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

نشان دهنده ظرفیت عوامل در تولید کالاها و محصولات می باشد (شامل: نیروی کار، سطح سرمایه، شاخص های محیطی، شاخص های اجتماعی) از این رو این شاخص نشان می دهد که چه اندازه یک اقتصاد در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی سمت گیری کرده است. [۳] هدف از ارائه این اطلاعات بررسی عملکرد کشورها در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی با توجه به ظرفیت کشورها می باشد. طبق آنچه در جدول ۵ بیان شده است. در سال ۲۰۰۸ لبنان ۱۲/۳۲ درصد، گرجستان ۱۲/۲۳ درصد و قزاقستان ۱۰/۹۸ درصد از GDP خود، سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب نموده است که این، مقدار نسبتاً بزرگی است، ایران در بین کشورهای اعلام شده بدترین وضعیت را با رقم ۰/۰۳ درصد در سال ۲۰۰۸ در بین کشورهای منطقه داشته است.

نسبت سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی

جدول (۵) نشان می دهد که یک اقتصاد با توجه به اندازه خود چه مقدار سرمایه گذاری مستقیم خارجی جذب نموده است. در این باره باید به دو نکته توجه نمود: اول آنکه روشن است هر چقدر یک اقتصاد بزرگتر می شود احتمالاً جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی بیشتری برای اقتصاد صورت می گیرد. بنابراین این شاخص جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی هر کشور را با توجه به اندازه آن اقتصاد تعدیل می نماید. از این رو می توان عملکرد کشورهای مختلف با اندازه اقتصاد متفاوت را در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی با یکدیگر مقایسه نمود. از سوی دیگر از آنجا که اندازه تولید ناخالص داخلی یک اقتصاد،

جدول ۵- نسبت سرمایه گذاری مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی در کشورهای منطقه

کشور	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	رتبه در سال ۲۰۰۸
اردن	۱/۲۷	۴/۳۵	۷/۱۵	۱۴/۰۵	۲۱/۶۹	۱۱/۴۷	۹/۲۶	۴
ارمنستان	۴/۶۶	۴/۳۱	۶/۹۳	۴/۸۸	۷/۱۰	۷/۵۹	۷/۸۵	۶
ازبکستان	۰/۶۷	۰/۷۰	۱/۵۶	۰/۶۱	۱/۱۴	۳/۳۱	۳/۲۹	۱۵
اسرائیل	۱/۶۹	۳/۴۴	۱/۹۹	۳/۱۸	۱۰/۱۲	۵/۴۰	۴/۷۷	۱۲
افغانستان	-	۰.۰۰	-	-	۲/۹۶	۲/۳۹	۲/۸۲	۱۶
امارات متحده عربی	-	-	-	-	-	-	-	۲۱

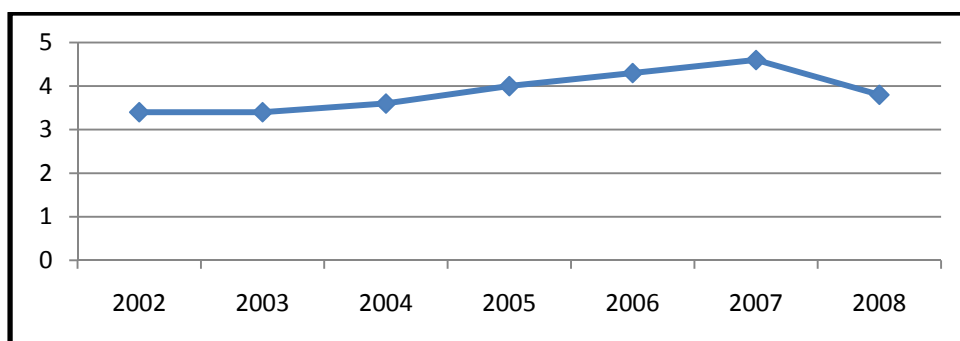
رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۲۰	۰/۰۳	۰/۵۸	۰/۱۴	۰/۴۸	۰/۱۹	۰/۳۶	۰/۴۷	ایران
۱۹	۰/۰۳	۱۴/۳۷	۲/۷۸	۱۲/۶۹	۴۰/۹۷	۴۵/۱۵	۲۲/۳۳	آذربایجان
۵	۸/۱۹	۹/۵۱	۱۸/۳۸	۷/۷۹	۷/۷۰	۵/۳۰	۲/۵۶	بحرین
۱۴	۳/۳۰	۳/۹۰	۳/۳۵	۲/۰۱	۱/۱۴	۰/۶۴	۱/۱۴	پاکستان
۷	۷/۳۲	۹/۷۰	۱۲/۰۵	۲/۳۶	۱۳/۱۰	۲/۰۴	۲/۹۵	تاجیکستان
۱۰	۵/۳۵	۸/۴۹	۳/۴۲	۲/۴۳	۵/۱۷	۳/۷۸	۶/۱۹	ترکمنستان
۱۷	۲/۴۹	۳/۴۰	۳/۸۱	۲/۰۷	۰/۷۱	۰/۵۷	۰/۴۹	ترکیه
۲۲	-	۳/۰۶	۱/۸۰	۱/۷۷	۱/۱۲	۰/۷۱	۰/۵۳	سوریه
۲۳	-	-	-	-	-	-	-	عراق
۱۱	۴/۸۰	۶/۳۴	۵/۱۴	۳/۸۴	۰/۱۳	۰/۲۷	۰/۳۳	عربستان سعودی
۲۴	-	۷/۵۰	۴/۵۹	۴/۹۸	۰/۴۵	۰/۱۲	۰/۵۴	عمان
۱۳	۴/۶۰	۵/۴۷	۶/۴۲	۱/۷۳	۷/۹۳	۲/۳۷	۰/۲۹	قرقیزستان
۳	۱۰/۹۸	۱۰/۶۱	۷/۷۵	۳/۴۵	۹/۶۳	۶/۷۸	۱۰/۵۱	قزاقستان
۲۵	-	-	-	-	-	-	-	قطر
۱۸	۰/۰۴	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۲۹	۰/۰۴	۰/۱۴	۰/۰۱	کویت
۲	۱۲/۲۳	۱۷/۲۱	۱۵/۰۷	۷/۰۶	۹/۶۰	۸/۳۸	۴/۷۲	گرجستان
۱	۱۲/۳۲	۱۰/۹۰	۱۱/۹۲	۱۲/۰۰	۸/۷۱	۱۴/۲۴	۶/۹۸	لبنان
۸	۵/۸۵	۸/۸۷	۹/۳۴	۵/۹۹	۱/۵۹	۰/۲۹	۰/۷۴	مصر
۹	۵/۸۵	۴/۲۴	۵/۸۷	۱/۸۰	۱/۰۳	۰/۸۱	۱/۱۵	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

نشان داده شده است که این عدد براساس سطح قیمت‌های همان کشورها تعدیل شده باشد. براساس نمودار (۱)، سهم کشورهای منطقه از تولید ناخالص داخلی جهانی از ۳/۴ درصد در سال ۲۰۰۲ به ۳/۸ درصد در سال ۲۰۰۸ رسیده است. البته تا سال ۲۰۰۷ روند افزایشی بوده و در سال ۲۰۰۸ کاهش یافته است و این به دلیل اعلام نشدن آمار برخی از کشورها بوده است.

تولید ناخالص داخلی (بر اساس قیمت‌های ثابت دلار آمریکا)

در جدول (۶) تولید ناخالص داخلی کشورهای منطقه برای دوره ۲۰۰۲-۲۰۰۸ به قیمت ثابت سال ۲۰۰۰ برآورد شده است. تولید ناخالص داخلی کشورها بر حسب دلار آمریکا به نحوی

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org) [۲]

نمودار ۱- سهم کشورهای منطقه از تولید ناخالص داخلی جهان

منطقه در سال ۲۰۰۸ مربوط به کشورهای عربستان سعودی و ایران به ترتیب برابر با ۴۶۸/۸ و ۳۰۱/۵ میلیارد دلار می‌باشد. کوچک‌ترین اقتصادها در سال ۲۰۰۸ در بین ۲۵ کشور مورد

مطابق با جدول (۶) در سال ۲۰۰۸ بزرگترین اقتصاد منطقه متعلق به کشور ترکیه با تولید ناخالص داخلی برابر با ۷۳۴/۹ میلیارد دلار بوده است. بعد از ترکیه بزرگ‌ترین اندازه اقتصادها در

برابری قدرت خرید وضعیت کشور ایران بهبود یافته و به رده دوم در بین کشورهای مورد بررسی ارتقا یافته است.

متعلق به کشورهای ترکیه با ۸۸۱/۹۴ میلیارد دلار، ایران با ۷۸۱/۲۵ میلیارد دلار و عربستان سعودی با ۵۴۶/۱۰ میلیارد دلار برآورد شده است. همان طور که ملاحظه می شود بر اساس معیار

جدول ۷- تولید ناخالص داخلی براساس برابری قدرت خرید در کشورهای منطقه

میلیارد دلار

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۴	۲۹/۸۶	۲۷/۶۷	۲۵/۴۲	۲۳/۵۳	۲۱/۷۶	۲۰/۰۵	۱۹/۲۴	اردن
۱۸	۱۷/۲۶	۱۶/۱۷	۱۴/۲۲	۱۲/۵۶	۱۱/۰۳	۹/۹۸	۸/۷۵	ارمنستان
۱۰	۶۷/۰۶	۶۱/۵۲	۵۶/۱۸	۵۲/۳۶	۴۸/۹۳	۴۵/۴۴	۴۳/۶	ازبکستان
۶	۱۸۶/۷۲	۱۷۹/۵۴	۱۷۰/۶۶	۱۶۲/۱	۱۵۴/۲۳	۱۴۶/۸۹	۱۴۴/۷	اسرائیل
۱۵	۲۹/۵۶	۲۸/۹	۲۴/۸۸	۲۲/۳۷	۱۹/۵۴	۱۷/۸۵	۱۵/۶۲	افغانستان
۲۱	۰	۲۳۲/۹۷	۲۱۹/۱۶	۲۰۰/۳۳	۱۸۵/۱۵	۱۶۸/۷۸	۱۵۰/۸۳	امارات متحده عربی
۲	۷۸۱/۲۵	۷۳۴/۷۵	۶۸۱/۴۳	۶۴۳/۵	۶۱۵/۰۷	۵۸۵/۳۱	۵۴۶/۴۳	ایران
۹	۷۰/۳۱	۶۳/۴۶	۵۰/۷۵	۳۷/۷۳	۲۹/۸۵	۲۷/۰۹	۲۴/۳۶	آذربایجان
۱۶	۲۵	۲۳/۵۲	۲۱/۷۱	۲۰/۳۴	۱۸/۸۷	۱۷/۸۷	۱۶/۶۷	بحرین
۵	۳۸۹/۴۴	۳۸۱/۸۱	۳۶۱/۲۸	۳۴۰/۲۶	۳۱۶/۰۳	۲۹۴/۳۴	۲۸۰/۷۴	پاکستان
۱۹	۱۲/۰۴	۱۱/۱۶	۱۰/۳۵	۹/۶۷	۹/۰۷	۸/۲	۷/۴۴	تاجیکستان
۱۳	۳۰/۸۶	۲۸/۱۱	۲۵/۱۹	۲۲/۶۱	۲۰/۰۱	۱۷/۰۷	۱۴/۵۸	ترکمنستان
۱	۸۸۱/۹۴	۸۷۴/۰۹	۸۳۵/۱	۷۸۱/۲۴	۷۶۰/۶۹	۶۵۸/۹۹	۶۲۶/۰۳	ترکیه
۸	۸۷/۱۱	۸۲/۸	۷۹/۴۷	۷۵/۶۱	۷۲/۳۵	۶۸/۳۷	۶۷/۲۷	سوریه
۲۲	-	-	-	-	-	-	-	عراق
۳	۵۴۶/۱	۵۲۲/۸۴	۵۰۶/۰۷	۴۹۰/۵۸	۴۶۴/۷۷	۴۴۱/۵۱	۴۱۰/۱	عربستان سعودی
۲۳	۰	۵۸/۳۸	۵۴/۲	۵۱/۱۴	۴۸/۷۵	۴۷/۱۴	۴۷	عمان
۲۰	۱۰/۶۹	۹/۹۳	۹/۱۶	۸/۸۹	۸/۹	۸/۳۲	۷/۷۷	قرقیزستان
۷	۱۶۳/۹۳	۱۵۸/۸۵	۱۴۶/۸۶	۱۳۱/۷۷	۱۲۰/۱۱	۱۰۹/۵۹	۱۰۰/۲۷	قزاقستان
۲۴	۰	۰	۶۲/۱۹	۵۶/۳	۵۳/۰۸	۴۳/۹۳	۴۲/۴۴	قطر
۲۵	۰	۱۲۱/۲۷	۱۱۶/۱۹	۱۱۰/۴۴	۹۹/۸۶	۹۰/۶۲	۷۷/۲۴	کویت
۱۷	۱۹/۷۵	۱۹/۳۷	۱۷/۲۲	۱۵/۷۵	۱۴/۳۷	۱۳/۵۷	۱۲/۲۲	گرجستان
۱۲	۴۵/۶۲	۴۲/۰۴	۳۹/۱۱	۳۸/۸۸	۳۸/۵	۳۵/۸۲	۳۴/۷	لبنان
۴	۴۰۸/۵۲	۳۸۱/۲۳	۳۵۶/۰۴	۳۳۳/۲۲	۳۱۸/۹۴	۳۰۶/۴۳	۲۹۶/۹۱	مصر
۱۱	۵۱/۱۴	۴۹/۲۲	۴۷/۶۵	۴۶/۱۷	۴۳/۷۳	۴۲/۰۶	۴۰/۷۹	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org) [۱]

یافتن از روند زمانی رشد اقتصادی و ارزیابی سیاست‌های اقتصادی و طرح‌های توسعه استفاده می کنند؛ چرا که، روند تولید ناخالص داخلی طی یک زمان خاص معمولاً یک سال به روشنی بیان می دارد آیا سطح زندگی مردم یک کشور در حال بهتر شدن است یا خیر. [۷] در سال ۲۰۰۸، بالاترین تولید ناخالص داخلی سرانه در بین کشورهای مورد بررسی متعلق به کشورهای اسرائیل با ۲۱۸۶۹/۲۳ دلار، بحرین با ۱۶۹۶۷/۸ دلار،

تولید ناخالص داخلی سرانه (قیمت‌های ثابت)

تولید ناخالص داخلی سرانه در واقع سهم تک تک اعضای جمعیت یک کشور از تولید ناخالص داخلی آن کشور را نشان می دهد. تولید ناخالص داخلی سرانه نمایانگر متوسط استاندارد زندگی (سطح زندگی) جمعیت یک کشور است. لذا یک تغییر در این شاخص بیانگر تغییر رشد اقتصادی ملی یک کشور می باشد. [۶] تحلیلگران اقتصادی از این شاخص برای آگاهی

داخلی سرانه مربوط به کشور تاجیکستان با ۲۴۴/۹۶ دلار می‌باشد.

عربستان سعودی با ۵۰۹۸/۷۴ دلار و ایران با ۲۵۶۴/۳۱ دلار می‌باشد. این نتایج در جدول ۷ قابل مشاهده می‌باشد. کمترین تولید ناخالص

جدول ۸- تولید ناخالص داخلی سرانه (قیمت‌های ثابت) در کشورهای منطقه (دلار)

رتبه در سال ۲۰۰۸	۸۲۰۰	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۷	۲۴۷۶/۱۶	۲۳۶۹/۹۴	۲۲۴۸/۴۱	۲۱۲۹/۷۸	۲۰۱۵/۰۵	۱۹۰۱/۴۷	۱۸۷۰/۸۶	اردن
۱۲	۱۵۱۹/۹۳	۱۴۲۵/۳	۱۲۵۵/۱۹	۱۱۱۰/۱۱	۹۷۵/۶۱	۸۸۳/۴۵	۷۷۴/۸	ارمنستان
۱۵	۸۳۹/۵۷	۷۸۳/۰۳	۷۲۵/۴۱	۶۸۴/۲۹	۶۴۷/۰۱	۶۰۷/۷۳	۵۹۰/۰۶	ازبکستان
۱	۲۱۸۶۹/۲۳	۲۱۴۰۴/۸۳	۲۰۷۱۰/۶۳	۲۰۰۲۲/۲۴	۱۹۳۸۹/۶۹	۱۸۷۹۵/۹۹	۱۸۸۵۳/۴۵	اسرائیل
۲۰	-	-	-	-	-	-	-	افغانستان
۲۱	-	۲۶۰۷۱/۰۶	۲۵۲۸۷/۲	۲۳۹۲۵/۶۵	۲۲۹۹۰/۹۲	۲۱۸۸۸/۹۴	۲۰۵۱۲/۸۴	امارات متحده عربی
۶	۲۵۶۴/۳۱	۲۱۳۷/۴۳	۲۰۰۸/۴۲	۱۹۲۴/۳۹	۱۸۶۶/۸۶	۱۸۰۳/۶۹	۱۷۱۰/۱۷	ایران
۹	۲۱۳۱/۲۳	۱۹۴۵/۶۴	۱۵۷۳/۶۴	۱۱۸۲/۹۲	۹۴۵/۴۸	۸۶۵/۵۱	۷۸۴/۲۵	آذربایجان
۲	۱۶۹۶۷/۸	۱۶۲۹۸/۹۵	۱۵۳۶۸/۷۷	۱۴۷۱۹/۴۸	۱۳۹۵۸/۹۹	۱۳۵۱۸/۹	۱۲۹۰۰/۵۶	بحرین
۱۶	۶۵۰/۱۴	۶۵۱/۲	۶۲۹/۵۳	۶۰۵/۷۴	۵۷۶/۳۳	۵۴۹/۸۸	۵۳۷/۲۶	پاکستان
۱۹	۲۴۴/۹۶	۲۳۰/۷	۲۱۷/۲۴	۲۰۵/۸۷	۱۹۵/۴۱	۱۷۸/۷۳	۱۶۳/۹۵	تاجیکستان
۱۱	۱۷۰۰/۲	۱۵۶۹/۰۵	۱۴۲۵/۰۶	۱۲۹۷/۰۵	۱۱۶۴/۴۲	۱۰۰۸/۳۹	۸۷۴/۱۷	ترکمنستان
۵	۵۰۹۸/۷۴	۵۱۱۶/۳۹	۴۹۵۰/۲۸	۴۶۹۰/۸۳	۴۳۸۳/۸۷	۴۰۶۱/۷۹	۳۹۱۱/۱۶	ترکیه
۱۳	۱۳۲۹/۸۵	۱۲۹۵/۵	۱۲۷۴/۱۴	۱۲۴۲/۴۲	۱۲۲۸/۰۴	۱۱۹۶/۶۳	۱۲۱۲/۰۱	سوریه
۲۲	-	-	-	-	۶۸۹/۵۷	۴۸۲/۷	۸۴۳/۲۸	عراق
۳	۱۰۲۵۰/۴۳	۱۰۰۱۲/۲۴	۹۸۸۶/۹۳	۹۸۱۶/۳۸	۹۵۴۳/۲۹	۹۲۶۶/۰۴	۸۷۹۶/۹۴	عربستان سعودی
۲۳	-	۹۹۷۸	۹۴۵۹/۷۹	۹۱۰۲/۳۶	۸۸۲۸/۸	۷۶۹۷/۸	۸۸۱۷/۲۴	عمان
۱۸	۳۷۵/۸۷	۳۵۲/۲	۳۲۷/۲۷	۳۲۰/۶۸	۳۲۴/۴۴	۳۰۶/۴	۲۸۸/۸۷	قرقیزستان
۸	۲۳۷۷/۶۵	۲۳۳۲/۲۹	۲۱۶۶/۳۲	۱۹۷۷/۷۴	۱۸۱۸/۹۶	۱۶۷۱/۲۱	۱۵۳۴/۱۷	قزاقستان
۲۴	-	-	۲۹۲۵۱/۱۱	۲۹۴۵۳/۵۳	۳۰۸۴۷/۷۹	۲۷۸۱۳/۷۵	۲۸۱۲۰/۷۳	قطر
۲۵	-	۲۳۰۷۲/۱۳	۲۲۶۴۵/۶۵	۲۲۰۶۹/۶۳	۲۰۵۷۰/۳۴	۱۹۱۵۸/۰۱	۱۶۷۵۹/۸	کویت
۱۴	۱۲۶۸/۳۱	۱۲۲۸/۹۳	۱۰۷۹/۹۳	۹۷۵/۴۲	۸۷۹/۳۵	۸۲۰/۷۶	۷۳۰/۱۶	گرجستان
۴	۵۸۱۴/۴۹	۵۳۹۹/۲۸	۵۰۶۷/۷۳	۵۰۹۲/۵۸	۵۱۰۹/۷۵	۴۸۲۸/۹	۴۷۵۷/۶۲	لبنان
۱۰	۱۷۸۵/۸۳	۱۶۹۷/۰۵	۱۶۱۴/۳۳	۱۵۳۹/۲۱	۱۵۰۱/۱۷	۱۴۶۹/۹۴	۱۴۵۱/۶۷	مصر
۱۷	۵۶۱/۳۳	۵۵۵/۹۹	۵۵۳/۹۴	۵۵۲/۴۴	۵۳۸/۴۹	۵۳۳/۱۲	۵۳۲/۳۳	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org) [۱]

چهارم می‌باشد. به بیان دیگر وضعیت ایران از نقطه نظر این شاخص در سال ۲۰۰۸ از سایر کشورها بهتر می‌باشد. در بین کشورهای مورد بررسی بهترین وضعیت از نظر این شاخص متعلق به کشورهای بحرین با ۳۲۲۳۲/۸۲ دلار، اسرائیل با ۲۵۵۴۷/۷۸ دلار، عربستان سعودی با ۲۲۱۵۸ دلار و ایران با ۱۲۴۳۲/۱۲ دلار می‌باشد. لازم به ذکر است که تولید ناخالص داخلی سرانه بر اساس برابری قدرت خرید برای کشور ترکیه ۱۱۹۳۱/۸۷ دلار می‌باشد.

تولید ناخالص داخلی سرانه بر اساس برابری قدرت خرید (p.p.p)

در عین حال تولید ناخالص داخلی سرانه براساس برابری قدرت خرید، متوسط رفاه کشورها را بر اساس قدرت خرید واقعی پول ملی آنها ارائه می‌نماید. لذا معیار مناسب تری برای ارزیابی متوسط رفاه یک کشور نیز محسوب می‌شود. [۷] در سال ۲۰۰۸ رتبه ایران در بین کشورهای مورد بررسی در مقام

جدول ۹- تولید ناخالص داخلی سرانه بر اساس برابری قدرت خرید (p.p.p) کشورهای منطقه (دلار)

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۱	۵۰۵۵/۴۲	۴۸۳۸/۵۶	۴۵۹۰/۴۳	۴۳۴۸/۲۴	۴۱۱۴	۳۸۸۲/۱۱	۳۸۱۹/۶۲	اردن
۱۰	۵۶۱۰/۶۲	۵۲۶۱/۳۲	۴۶۳۳/۳۶	۴۰۹۸/۸۲	۳۶۰۱/۳۵	۳۲۶۱/۱۴	۲۸۶۰/۰۷	ارمنستان
۱۵	۲۴۵۵/۰۱	۲۲۸۹/۶۸	۲۱۲۱/۱۹	۲۰۰۰/۹۴	۱۸۹۱/۹۴	۱۷۷۷/۰۶	۱۷۲۵/۴	ازبکستان
۲	۲۵۵۴۷/۷۸	۲۵۰۰۵/۲۶	۲۴۱۹۴/۳	۲۳۳۹۰/۱۱	۲۲۶۵۱/۱۷	۲۱۹۵۷/۶	۲۲۰۲۴/۷۳	اسرائیل
۱۹	۱۰۱۸/۵۵	۱۰۲۲/۶۲	۹۰۳/۹۳	۸۳۴/۸۸	۷۴۷/۶۲	۷۰۰/۵۴	۶۲۸/۴۱	افغانستان
۲۱	-	۵۳۳۸۵/۵۹	۵۱۷۸۰/۴۸	۴۸۹۹۲/۴۴	۴۷۰۷۸/۴۱	۴۴۸۲۱/۸۷	۴۲۰۰۴/۰۴	امارات متحده عربی
۴	۱۳۴۳۲/۱۲	۱۰۳۴۵/۵۵	۹۷۲۱/۱۳	۹۳۱۴/۲۸	۹۰۳۵/۹۳	۸۷۳۰/۱۸	۸۲۷۷/۵۴	ایران
۸	۸۱۰۰/۵۷	۷۳۹۵/۱۶	۵۹۸۱/۲۴	۴۴۹۶/۱۴	۳۵۹۳/۶۷	۳۲۸۹/۷	۲۹۸۰/۸۶	آذربایجان
۱	۳۲۳۲۳/۸۲	۳۰۹۶۲/۲۴	۲۹۱۹۵/۲۲	۲۷۹۶۱/۸	۲۶۵۱۷/۱۴	۲۵۶۸۱/۱۳	۲۴۵۰۶/۴۹	بحرین
۱۶	۲۳۴۴/۴۷	۲۳۴۸/۳۱	۲۲۷۰/۱۴	۲۱۸۴/۳۶	۲۰۷۸/۳۱	۱۹۸۲/۹۲	۱۹۳۷/۴۲	پاکستان
۱۸	۱۷۶۱/۳۲	۱۶۵۸/۷۴	۱۵۶۲/۰۱	۱۴۸۰/۲۶	۱۴۰۵	۱۲۸۵/۰۷	۱۱۷۸/۸۴	تاجیکستان
۹	۶۱۱۹/۰۲	۵۶۴۷/۰۳	۵۱۲۸/۸	۴۶۶۸/۱۱	۴۴۹۰/۷۷	۳۶۲۹/۲۱	۳۱۴۶/۱۴	ترکمنستان
۵	۱۱۹۳۱/۸۷	۱۱۹۷۳/۱۶	۱۱۵۸۴/۴۴	۱۰۹۷۷/۲۹	۱۰۲۵۸/۹۶	۹۵۰۵/۲۴	۹۱۵۲/۷۵	ترکیه
۱۴	۴۲۳۲/۴۵	۴۱۲۳/۱۲	۴۰۵۵/۱۷	۳۹۵۴/۱۹	۳۹۰۸/۴۴	۳۸۰۸/۴۸	۳۸۵۷/۴۱	سوریه
۲۲	-	-	-	-	-	-	-	عراق
۳	۲۲۱۵۸	۲۱۶۴۳/۱	۲۱۳۷۲/۲۳	۲۱۲۱۹/۷۱	۲۰۶۲۹/۴	۲۰۰۳۰/۰۸	۱۹۰۱۶/۰۴	عربستان سعودی
۲۳	-	۳۱۴۱۲/۴۴	۲۰۳۰۰/۳۸	۱۹۵۳۳/۳۴	۱۸۹۶۷/۷۶	۱۸۶۶۵/۱۷	۱۸۹۲۱/۴۸	عمان
۱۷	۲۰۲۵/۱۱	۱۸۹۷/۵۶	۱۷۶۳/۲۹	۱۷۲۷/۷۳	۱۷۴۸	۱۶۵۰/۸	۱۵۵۶/۴	قرقیزستان
۷	۱۰۴۵۸/۱۳	۱۰۲۵۸/۶۱	۹۵۲۸/۵۸	۸۶۹۹/۱۱	۸۰۰۰/۶۹	۷۳۵۰/۸۲	۶۷۴۸/۰۴	قزاقستان
۲۴	-	-	۶۳۱۵۰/۶۱	۶۳۵۸۷/۶۲	۶۶۵۹۷/۶۹	۶۰۰۴۷/۴۶	۶۲۰۰۵/۵۶	قطر
۲۵	-	۴۵۵۳۸/۹۲	۴۴۶۹۷/۱۵	۴۳۵۶۰/۲۲	۴۰۶۰۰/۹۸	۳۷۸۱۳/۳۷	۳۳۰۷۹/۸۷	کویت
۱۳	۴۵۸۶/۱۵	۴۴۴۳/۷۶	۳۹۰۴/۹۸	۳۵۲۷/۰۷	۳۱۷۹/۶۹	۲۹۶۷/۸۴	۲۶۴۰/۲۲	گرجستان
۶	۱۰۸۷۷/۱۷	۱۰۱۰۰/۴۵	۹۴۸۰/۲۱	۹۵۲۶/۷۱	۹۵۵۸/۸۲	۹۰۳۳/۴۳	۸۹۰۰/۰۸	لبنان
۱۲	۵۰۱۰/۸۴	۴۷۶۱/۷۴	۴۵۲۹/۶۴	۴۳۱۸/۸۵	۴۲۱۲/۱۳	۴۱۲۴/۴۹	۴۰۷۳/۲۴	مصر
۲۰	۵۶۱/۳۳	۵۵۵/۹۹	۵۵۳/۹۴	۵۵۲/۴۴	۵۲۸/۴۹	۵۳۳/۱۲	۵۳۲/۳۳	یمن

ماخذ: بر گرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org) [۱]

آورد. [۸] در سال ۲۰۰۸ بیشترین سهم از تولید جهانی متعلق به ایران با ۰/۶۹ درصد، ترکیه با ۰/۶۲ درصد و عربستان سعودی با ۰/۵۳ درصد بوده است. کشورهای گرجستان با ۰/۰۲ درصد و تاجیکستان و قرقیزستان هریک با ۰/۰۱ درصد سهم از تولید جهانی، کمترین سهم را در منطقه دارا می‌باشند. لازم به ذکر است که فزونی سهم کشورهای نفت خیز به علت افزایش در قیمت نفت می‌باشد.

تولید ناخالص داخلی بر اساس برابری قدرت خرید (سهم از تولید جهانی)

این شاخص از بعد منطقه‌ای خارج و یک ارزیابی کلی از سهم یک کشور از اقتصاد جهانی ارائه می‌نماید. در عین حال می‌توان با توجه به سهم جمعیت هر کشور از جمعیت جهان ارزیابی بهتری از اقتصاد آن کشور در سطح جهان به دست

جدول ۱۰- تولید ناخالص داخلی بر اساس برابری قدرت خرید (سهم از تولید جهانی) کشورهای منطقه

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۳	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	اردن
۱۸	-	-	-	-	-	-	-	ارمنستان
۹	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۴	ازبکستان
۴	۰/۳۹	۰/۳۸	۰/۳۵	۰/۳۳	۰/۳۱	۰/۲۸	۰/۳۳	اسرائیل

کشور	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	رتبه در سال ۲۰۰۸
افغانستان	-	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۱۴
امارات متحده عربی	۰/۱	۰/۱	۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۱۴	-	-	۱۹
ایران	۰/۵۱	۰/۵۵	۰/۵۹	۰/۶۲	۰/۶۴	۰/۶۷	۰/۶۹	۱
آذربایجان	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۵	۱۰
بحرین	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	-	-	۲۰
پاکستان	۰/۲۷	۰/۲۸	۰/۲۹	۰/۳۲	۰/۳۴	۰/۳۶	۰/۳۸	۵
تاجیکستان	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۱۶
ترکمنستان	-	-	-	-	-	-	-	۲۱
ترکیه	۰/۴۲	۰/۴۵	۰/۴۸	۰/۵۲	۰/۵۶	۰/۶	۰/۶۲	۲
سوریه	۰/۰۶	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۰۸	۸
عراق	-	-	-	-	-	-	-	۲۲
عربستان سعودی	۰/۴۱	۰/۴۱	۰/۴۴	۰/۴۶	۰/۴۹	۰/۵۱	۰/۵۳	۳
عمان	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	-	-	۲۳
قرقیزستان	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۱۷
قزاقستان	۰/۰۹	۰/۱	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۱۵	۰/۱۷	۷
قطر	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۶	-	-	۲۴
کویت	۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۱	۰/۱	۰/۱۱	-	-	۲۵
گرجستان	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲	۱۵
لبنان	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۱۲
مصر	۰/۲۹	۰/۳	۰/۳۱	۰/۳۲	۰/۳۳	۰/۳۶	۰/۳۹	۶
یمن	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۱۱

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org) [۱]

۲۵۰/۱ میلیارد دلار بوده که در طی سال‌های اخیر بطور مستمر و به ۸۱۰/۲ میلیارد دلار افزایش یافته است که در مقایسه با نرخ رشد سالانه واردات جهانی (۱۶ درصد) بیش از هفت واحد بیشتر بوده است. تحولات مذکور منجر به افزایش سهم کشورهای مورد مطالعه از واردات غیر نفتی جهان از ۳/۱ درصد به ۴/۲ درصد گردید. به این ترتیب برخورداری این دسته از کشورها از بازار روبه رشد تقاضا برای کالاهای خارجی از ویژگی‌های این منطقه می‌باشد. از سویی دیگر همزمان با شتاب گرفتن تقاضای جهانی و رشد تجارت بین‌المللی، حجم صادرات غیرنفتی این دسته از کشورها نیز افزایش یافته است. ارزش صادرات غیر نفتی این دسته از کشورها در سال ۲۰۰۲ بالغ بر ۲۷۰ میلیارد دلار بوده که در طی سال‌های مورد مطالعه با نرخ رشد سالانه ۲۶ درصدی (البته بطور مستمر) به ۹۴۸/۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ افزایش یافته است. با توجه افزایش صادرات غیرنفتی جهان از ۸۰۳۶/۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۲ به ۱۹۵۵۷/۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸، سهم این کشورها از صادرات غیرنفتی جهان از ۳/۴

تجارت غیر نفتی

نتایج مطالعات، گویای افزایش میزان مشارکت کشورهای مورد بررسی در تقسیم کار بین‌المللی می‌باشد. ارزش تجارت غیرنفتی این دسته از کشورها در تجارت با دنیا در سال ۲۰۰۸ ۱/۸ هزار میلیارد دلار می‌باشد که در مقایسه با سال ۲۰۰۲، ارزش مذکور با نرخ رشد سالانه ۲۴ درصد بیش از سه برابر گردیده است. این در حالی است که ارزش تجارت غیرنفتی جهان در طول دوره مذکور با نرخ رشد سالانه ۱۶ درصد به حدود ۲/۴ برابر گردید. نتیجه مذکور منجر به افزایش سهم کشورهای پیش گفته در تجارت بین‌المللی گردیده است. [۴] سهم کشورهای مورد مطالعه از تجارت بین‌المللی در طول دوره مورد مطالعه از ۳/۳ درصد به ۴/۶ درصد افزایش یافته است. از سویی دیگر بر اساس مشاهدات جدول (۱۱)، کشورهای مورد مطالعه دارای یک بازار وسیع کالاهای غیرنفتی خارجی به ارزش ۸۱۰/۲ میلیارد دلار می‌باشند. ارزش واردات این دسته از کشورها در سال ۲۰۰۲،

جدول ۱۱- وضعیت تجارت غیرنفتی کشورهای واقع در منطقه در نظام چندجانبه تجاری

سال	صادرات غیرنفتی برحسب ارزش			واردات غیرنفتی برحسب ارزش			تجارت غیرنفتی برحسب ارزش		
	منطقه	جهان	سهم منطقه نسبت به جهان (درصد)	منطقه	جهان	سهم منطقه نسبت به جهان (درصد)	منطقه	جهان	سهم منطقه نسبت به جهان (درصد)
۲۰۰۲	۲۷۰/۱	۸۰۳۶/۹	۳/۳۶	۲۵۰/۱	۷۹۷۳	۳/۱۴	۵۲۶/۲	۱۶۰۰۹/۹	۳/۲۹
۲۰۰۳	۳۴۲/۷	۹۳۴۶	۳/۶۷	۲۹۳/۵	۹۲۲۷/۲	۳/۱۸	۶۳۶/۶	۱۸۵۷۳/۲	۳/۴۳
۲۰۰۴	۴۴۰/۲	۱۱۳۲۴/۵	۳/۸۹	۳۸۱/۴	۱۱۱۷۲/۶	۳/۴۱	۸۲۱/۶	۲۲۴۹۷/۱	۳/۶۵
۲۰۰۵	۵۹۴/۴	۱۲۸۱۷/۸	۴/۶۴	۴۹۰	۱۲۶۵۱/۲	۳/۸۷	۱۰۵۴/۴	۲۵۴۶۹/۱	۴/۱۴
۲۰۰۶	۷۰۴/۹	۱۴۷۳۲/۹	۴/۷۸	۵۷۶/۹	۱۴۴۵۳/۷	۳/۹۹	۱۲۸۱/۹	۲۹۱۸۶/۶	۴/۳۹
۲۰۰۷	۸۲۰/۸	۱۷۱۲۸/۶	۴/۷۹	۷۰۵/۹	۱۶۶۸۹/۱	۴/۲۳	۱۵۲۶/۷	۳۳۸۱۷/۷	۴/۵۱
۲۰۰۸	۹۴۸/۸	۱۹۵۵۷/۳	۴/۸۵	۸۱۰/۲	۱۹۱۶۴/۷	۴/۲۳	۱۷۹۴/۹	۳۸۷۲۱/۹	۴/۶۴
متوسط نرخ رشد سالانه	۲۴/۸۹	۱۶/۳۴	۷/۳۵	۲۳/۰۶	۱۵/۹۲	۶/۱۶	۲۳/۷۴	۱۶/۱۳	۶/۵۵

مآخذ: اطلاعات خام این جدول برگرفته از بانک نرم‌افزاری مرکز تجارت بین‌الملل تحت عنوان [۳CD\RAM-PC/TAS 2008]

کمترین رشدهای اقتصادی در این سال مربوط به کشورهای امارات متحده عربی با ۰/۴۰- درصد، سوریه با ۰/۳۴- درصد و تاجیکستان با ۰/۱۶- برآورد شده است. البته لازم به ذکر است که هر چه ظرفیت‌های خالی اقتصاد بیشتر باشد، امکان رشدهای بالاتر به صورت بالقوه قابل تصور می‌باشد. رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۰۸ در بین کشورهای مورد مطالعه از ۱۰ کشور کمتر و از ۵ کشور بیشتر بوده است که نشانگر توان بالقوه ایران برای دستیابی به رشدهای اقتصادی بالاتر می‌باشد. توجه به اندازه مقداری تغییر درصد رشد ایران از ۳/۱ به ۳/۲ نشانگر موفقیت واقعی ایران نبوده و این موضوع قابل تأمل می‌باشد؛ به نظر می‌رسد ایران راه درازی برای رسیدن به رتبه‌ای قابل قبول از لحاظ این شاخص در منطقه در پیش رو دارد. در جدول این نتایج قابل مشاهده می‌باشد.

رشد اقتصادی (بر اساس درصد تغییر در تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت طی سال‌های مختلف)

همان‌طور که می‌دانیم، درآمد سرانه و رشد آن نشان‌دهنده توسعه یک کشور است. اما براساس سند چشم‌انداز، چون قدرت اول شدن در منطقه مورد تأکید قرار گرفته است، لذا تولید ناخالص داخلی محوریت قرار می‌گیرد. اگر رشد جمعیت را ثابت فرض نماییم، آن‌گاه با داشتن رشد اقتصادی بالا، می‌توان امید به آن داشت که در آینده از درآمد سرانه بالاتر نیز برخوردار باشیم. [۹] در سال ۲۰۰۸ بالاترین رشد اقتصادی در بین ۲۵ کشور مورد بررسی متعلق به کشورهای بحرین با ۹/۵۴ درصد، ترکیه با ۸/۳۶ درصد و مصر با ۷/۶۹ درصد برآورد شده است.

جدول ۱۲- رشد اقتصادی کشورهای منطقه

کشور	۲۰۰۲	۲۰۰۳	۲۰۰۴	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	رتبه در سال ۲۰۰۸
اردن	۳/۲۶	۱/۶۴	۵/۹۷	۵/۶۹	۵/۵۷	۵/۴۱	۴/۴۸	۹
ازبکستان	۱۳/۳۷	۱۴/۰۲	۱۰/۴۳	۱۳/۷۹	۱۳/۰۷	۱۳/۵۵	۶/۶۴	۶
اسرائیل	۲/۷۵	۲/۹۹	۶/۴۶	۵/۷۶	۶/۰۱	۷/۹۴	۷/۲۲	۴
افغانستان	۲/۶۵	۰/۳۰	۳/۱۶	۳/۲۶	۳/۴۴	۳/۳۵	۲/۱۷	۱۴
امارات متحده عربی		۱۱/۴۸	۶/۷۲	۱۱/۶۷	۸/۲۷	۱۳/۱۳	۰/۴۰	۱۹

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۱	۳/۲۰	۳/۱۰	۵/۶۹	۴/۰۷	۵/۰۳	۶/۷۱	۲/۴۶	ایران
۲۱	-	۶/۴۲	۴/۲۷	۳/۰۸	۳/۵۰	۵/۴۷	۵/۸۳	آذربایجان
۱	۹/۵۴	۳۳/۶۴	۳۳/۰۳	۲۵/۱۱	۹/۲۴	۱۰/۳۶	۹/۷۸	بحرین
۱۰	۴/۱۰	۶/۰۵	۴/۴۱	۵/۴۵	۳/۲۶	۴/۷۹	۲/۸۹	پاکستان
۱۷	-/۱۶	۳/۴۴	۳/۹۳	۵/۱۰	۴/۸۱	۲/۳۵	۰/۷۷	تاجیکستان
۷	۶/۱۸	۶/۱۹	۵/۵۲	۵/۳۶	۹/۳۳	۹/۰۱	۷/۹۳	ترکمنستان
۲	۸/۳۶	۱۰/۱۰	۹/۸۷	۱۱/۳۹	۱۵/۴۷	۱۵/۳۵	۱۴/۱۱	ترکیه
۱۸	-/۳۴	۳/۳۶	۵/۵۳	۷/۰۰	۷/۹۳	۳/۸۵	۴/۶۸	سوریه
۱۲	۲/۶۵	۱/۶۸	۲/۵۵	۱/۱۷	۲/۶۲	۱/۲۷	۱/۱۱	عراق
۲۲	-	-	-	-	۴۲/۸۶	۴۲/۷۶	۱۰/۰۹	عربستان سعودی
۱۳	۲/۳۸	۱/۲۷	۰/۷۲	۲/۸۶	۲/۹۹	۵/۳۳	۲/۰۴	عمان
۲۳		۵/۴۸	۳/۹۳	۲/۹۸	۱/۶۲	۱/۳۵	۰/۸۹	قرقیزستان
۵	۶/۷۲	۷/۶۱	۲/۰۶	۱/۱۶	۵/۸۹	۶/۰۷	۰/۷۹	قزاقستان
۱۵	۱/۹۴	۷/۶۶	۹/۵۴	۸/۷۳	۸/۸۴	۸/۹۳	۹/۸۰	قطر
۲۴	-	-	۰/۶۹	۴/۵۲	۱۰/۹۱	۳/۱۶	۱/۴۶	کویت
۲۵	-	۱/۸۸	۲/۶۱	۷/۲۹	۷/۳۷	۱۴/۳۱	۰/۳۶	گرجستان
۲۰	-	۱۳/۸۰	۱۰/۷۱	۱۰/۹۲	۷/۱۴	۱۲/۴۱	۶/۷۷	لبنان
۳	۷/۶۹	۶/۵۴	۰/۴۹	۰/۳۴	۵/۸۲	۱/۵۰	۱/۶۳	مصر
۸	۵/۲۳	۵/۱۲	۴/۸۸	۲/۵۳	۲/۱۲	۱/۲۶	۰/۴۴	یمن

ماخذ: بر گرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

بدان علت که عدم قطعیت را در اقتصاد افزایش می‌دهد، سرمایه‌گذاری و پس انداز را دلسرد کرده و باعث بازتوزیع درآمدها و افزایش شکاف طبقاتی می‌شود. [۱۰] در سال ۲۰۰۸ بالاترین نرخ تورم در بین کشورهای مورد مطالعه به ترتیب مربوط به کشورهای ترکمنستان با ۴۷/۳۵ درصد، تاجیکستان با ۲۷/۷۰ درصد و قرقیزستان با ۲۱/۱۸ درصد بوده است و کمترین نرخ تورم در این سال متعلق به کشورهای اسرائیل با ۱/۶۴ درصد، افغانستان با ۴/۸۳ درصد و لبنان با ۷/۶۸ درصد بوده است. ایران نیز با تورم ۲۰/۵۰ درصد در مقام ششم قرار گرفته و نتوانسته تورم خویش را کاهش دهد؛ ولی همانطور که در جدول (۱۳) قابل مشاهده می‌باشد ایران در سال ۲۰۰۶ توانسته بود تورم خود را به ۱۲/۱۵ درصد برساند که این امر نشانگر تلاش‌های موفق کشور در دستیابی به یکی از اهداف اقتصادی خویش بوده است. جدول (۱۳) را مشاهده نمایید.

تورم

تورم افزایش در سطح عمومی قیمت‌های کالاها و خدمات طی زمان، تعریف شده است. در عین حال می‌توان تورم را به عنوان کاهش در قدرت خرید یک واحد پول ملی هم تعریف کرد. مقدار کمی از تورم در هر اقتصادی لازم است، چرا که اثری مثبت روی رشد و تولید اقتصادی می‌گذارد. تورم پایین در یک اقتصاد، مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان را تشویق به خرید و تولید می‌کند. این عدد در کوتاه مدت باعث پویایی اقتصاد و در بلندمدت به این علت که باعث تشویق بازار وام می‌شود سرمایه‌گذاری را افزایش داده ولی پس انداز را کاهش می‌دهد [۸]. در عین حال تورم نوعی فشار روانی و ریسکی بر روی تمایلات مردم یک جامعه می‌گذارد تا به جای پس انداز کردن پول، اقدام به سرمایه‌گذاری آن نمایند. تورم پایین قدرت مانور بانک مرکزی را در عرضه پول و کنترل سرعت پول افزایش می‌دهد. اما در حالت کلی تورم بالا (یا حتی افسارگسیخته) و غیر قابل پیش‌بینی

جدول ۱۳- نرخ تورم در کشورهای منطقه

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۱	۱۵/۷۴	۵/۲۸	۸/۷۷	۲/۳۵	۳/۰۸	۲/۱۳	۰/۸۹	اردن
۱۶	۸/۴۰	۴/۲۸	۴/۶۲	۳/۲۱	۶/۲۸	۴/۶۰	۲/۳۷	ارمنستان
۷	۱۹/۹۱	۲۴/۰۰	۲۱/۵۰	۲۱/۳۷	۱۵/۷۲	۲۶/۷۲	۴۵/۴۵	ازبکستان
۱۹	۱/۶۴	۰/۳۴	۲/۴۵	۰/۸۴	-۰/۰۱	-۰/۳۷	۴/۱۵	اسرائیل
۱۸	۴/۸۳	۶/۷۶	۸/۳۰	۸/۴۱	۶/۷۸	۳/۸۵		افغانستان
۲۰	-	۱۴/۴۷	۱۲/۲۳	۱۸/۴۴	۶/۸۱	۵/۱۵	۶/۸۴	امارات متحده عربی
۶	۲۰/۵۰	۲۰/۴۶	۱۲/۱۵	۱۷/۰۱	۲۰/۵۹	۱۱/۸۰	۲۸/۲۸	ایران
۵	۲۰/۹۵	۲۰/۹۸	۱۱/۳۰	۱۶/۱۴	۸/۳۲	۶/۰۱	۳/۱۲	آذربایجان
۱۴	۱۱/۵۴	۷/۵۴	۱۰/۳۹	۱۱/۱۳	۹/۱۵	۷/۰۹	۱/۷۴	بحرین
۱۰	۱۶/۲۶	۷/۶۵	۱۰/۴۶	۷/۰۳	۷/۷۵	۴/۴۴	۲/۴۶	پاکستان
۲	۲۷/۷۰	۲۷/۸۶	۲۰/۳۴	۹/۴۳	۱۷/۲۰	۲۷/۹۱	۲۰/۶۷	تاجیکستان
۱	۴۷/۳۵	۸/۷۳	۱۱/۸۲	۷/۰۷	۶/۰۳	۱۲/۱۴	۸/۳۵	ترکمنستان
۱۳	۱۱/۶۸	۶/۲۲	۹/۳۳	۷/۰۸	۱۲/۴۰	۲۳/۲۷	۳۷/۴۲	ترکیه
۲۱	-	۱۳/۷۳	۹/۰۶	۱۲/۹۴	۸/۳۰	۲/۱۶	۰/۵۴	سوریه
۲۲	-	-	-	-	-	۱۳/۱۸	۱۰/۲۳	عراق
۹	۱۶/۹۲	۴/۳۲	۹/۴۹	۱۹/۳۴	۱۰/۸۳	۵/۷۰	۲/۸۹	عربستان سعودی
۲۳		۵/۰۵	۱۲/۳۵	۱۹/۴۰	۱۰/۷۷	۷/۱۲	-۲/۰۱	عمان
۳	۲۱/۱۸	۱۴/۹۲	۹/۴۸	۷/۱۳	۵/۱۱	۳/۹۷	۲/۰۳	قرقیزستان
۴	۲۱/۰۵	۱۵/۵۳	۲۱/۵۵	۱۷/۸۷	۱۶/۱۳	۱۱/۷۴	۵/۸۰	قزاقستان
۲۴	-	-	۱۹/۱۳	۲۶/۱۵	۱۱/۵۹	۱۷/۴۴	۳/۰۶	قطر
۲۵	-	۵/۹۴	۱۸/۷۴	۲۱/۷۸	۱۱/۴۲	۴/۹۲	۵/۱۵	کویت
۱۵	۱۰/۰۱	۹/۶۱	۸/۴۸	۷/۹۳	۸/۳۷	۳/۴۲	۵/۹۲	گرجستان
۱۷	۷/۶۸	۳/۸۵	۲/۰۴	-۰/۶۶	۰/۹۵	۱/۵۷	۴/۹۷	لبنان
۱۲	۱۱/۸۴	۱۲/۶۱	۷/۳۶	۶/۲۱	۱۱/۶۸	۶/۷۶	۳/۱۹	مصر
۸	۱۸/۵۶	۱۰/۹۴	۱۳/۵۶	۱۸/۵۳	۲۲/۱۱	۱۲/۶۱	۴/۹۱	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

تراز حساب جاری

کشورها بوده است. در حالی که برای سایر کشورها نشانگر مبادلات تجاری آنها می‌باشد. [۷] در سال ۲۰۰۸ کشورهای کویت با ۴۳/۷۴ درصد، آذربایجان با ۳۵/۶۶ درصد و عربستان سعودی با ۲۸/۵۹ درصد حائز بیشترین مازاد تراز حساب جاری و کشورهای گرجستان با ۲۲/۷۹- درصد، قرقیزستان با ۱۲/۴۷- درصد و ارمنستان با ۱۱/۶- درصد حائز بیشترین کسری تراز حساب‌های جاری شده‌اند. در ارزیابی کشورهای صاحب کسری تراز تجاری بررسی تراز سرمایه آنها لازم است تا بررسی شود این کسری از طریق تراز سرمایه قابل جبران بوده است یا خیر.

تراز حساب جاری یکی از دو جزء اصلی تراز پرداخت‌ها می‌باشد، که از مجموع تراز تجاری (خالص صادرات کالاها و خدمات)، درآمد خالص عوامل تولید و خالص پرداخت‌های انتقالی حاصل می‌شود. تراز حساب جاری یکی از دو معیار اصلی اندازه تجارت خارجی یک کشور است. لازم به ذکر است که کشورهای صادرکننده نفت اغلب صاحب مازاد تراز حساب جاری هستند و این شاخص بسیار تحت تأثیر قیمت نفت برای این

سوم می‌باشد. البته نباید فراموش کرد که ترکیه بهره‌مند از صادرات نفتی نمی‌باشد.

در این سال رتبه ایران در منطقه هشتم بوده است، حال آنکه رتبه رقبای اقتصادی ایران مثل ترکیه یازدهم و عربستان

جدول ۱۴- تراز حساب جاری در کشورهای منطقه

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۴	-۱۱/۳۷	-۱۷/۲۵	۱۰/۷۷	۱۷/۴۲	۰/۷۸	۱۲/۲۱	۵/۶۸	اردن
۱۵	-۱۱/۶	-۶/۴	-۱/۸۳	-۱/۰۶	-۰/۵۵	-۶/۷۵	-۶/۲۲	ارمنستان
۱۸	-	-	-	-	-	-	-	ازبکستان
۶	۱/۰۵	۲/۷۶	۵/۰۴	۳/۱۲	۱/۶۹	۰/۵۳	-۱/۱	اسرائیل
۱۹	-	-	-	-	-	-	-	افغانستان
۲۰	-	-	-	-	-	-	-	امارات متحده عربی
۸	-۰/۲۶	-	-۰/۱۵	-	-	-	-	ایران
۲	۳۵/۶۶	۲۷/۲۹	۱۷/۶۷	۱/۲۶	-۲۹/۸۳	-۲۷/۷۸	-۱۲/۳۲	آذربایجان
۴	۱۰/۳	۱۵/۷۳	۱۳/۸	۱۰/۹۵	۴/۲	۲/۰۶	-۰/۵۸	بحرین
۱۲	-۹/۳۶	-۵/۷۹	-۵/۲۹	-۳/۲۹	-۰/۸۳	۴/۲۹	۵/۳۳	پاکستان
۷	۰/۹۳	-۱۳/۳۴	-۰/۷۶	-۰/۸۲	-۲/۷۵	-۰/۳۱	-۱/۲۴	تاجیکستان
۲۱	-	-	-	-	-	-	-	ترکمنستان
۱۱	-۵/۶۲	-۵/۸۲	-۶/۰۲	-۴/۵۷	-۳/۶۷	-۲/۴۷	-۰/۲۷	ترکیه
۲۴	-	۱/۱۳	۲/۷۵	۱/۰۶	۲/۴۲	۳/۳۶	۶/۶۷	سوریه
۲۲	-	-	-	-	-	-	-	عراق
۳	۲۸/۵۹	۲۴/۳۲	۲۷/۷۸	۲۸/۵۴	۲۰/۷۴	۱۳/۰۷	۶/۳	عربستان سعودی
۲۵	-	۶/۳۱	۱۵/۳۸	۱۶/۷۵	۳/۵۵	۶/۷۵	۹/۶۸	عمان
۱۶	-۱۲/۴۷	-۶/۰۱	-۹/۹۶	-۱/۴۴	۱/۳۱	-۲/۲۱	-۱/۸۹	قرقیزستان
۵	۴/۹۴	-۷/۸۵	-۲/۴۷	-۱/۸۵	۰/۷۸	-۰/۸۸	-۴/۱۶	قزاقستان
۲۳	-	-	-	-	-	-	-	قطر
۱	۴۳/۷۴	۴۰/۸۱	۴۴/۷۳	۳۷/۳۲	۲۶/۲۴	۱۹/۶۸	۱۱/۱۸	کویت
۱۷	-۲۲/۷۹	-۱۹/۷۵	-۱۵/۱۳	-۱۱/۰۷	-۶/۹	-۹/۶	-۶/۳۵	گرجستان
۱۳	-۱۰/۴۴	-۵/۳۵	-۵/۱۳	-۱۲/۵۷	-۲۰/۲۲	۲۵-۵۹	-۲۳/۷۱	لبنان
۹	-۰/۸۷	۰/۳۲	۲/۴۵	۲/۳۴	۴/۹۷	۴/۵۱	۰/۷۱	مصر
۱۰	-۴/۷۱	-۶/۹۶	۱/۰۸	۳/۷۳	۱/۶۲	۱/۳۵	۵/۴۳	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org) [۱]

معمولاً افراد را ترغیب می‌کند تا برای جلوگیری از آن، مشاغل را بپذیرند، که در آن یا تخصص ندارند و یا در آن امکان نشان دادن توانایی‌هایی کاری و ذهنی وجود ندارد. [۱۰] به لحاظ اجتماعی و اقتصادی جامعه‌ای که نرخ بیکاری بالا داشته باشد، در واقع از همه منابعمش (مثل نیروی کار در اختیار) استفاده نمی‌کند و یا نمی‌تواند استفاده نماید و چون در داخل منحنی امکانات تولیدش تولید می‌کند، امکان تولید بالا نیز در صورت در اختیار داشتن نیروی کار بیشتر را از دست می‌دهد [۱] لازم به ذکر است که طولانی شدن زمان بیکاری باعث می‌شود نیروی

نرخ بیکاری

معمولاً میزان نسبت افراد بیکار آماده به کار و در جستجوی کار به کل جمعیت فعال یک کشور را نرخ بیکاری می‌نامند. به لحاظ فردی بیکاری لطمات جبران‌ناپذیری به افراد می‌زند، فرد بیکاری که نمی‌تواند درآمدی کسب کند تا نیازهای مادی خویش را تأمین نماید، قروض خویش را بازپرداخت کند، اجاره خانه بپردازد و .. دچار بدبینی‌های فزاینده اجتماعی، بیماری و فشارهای روانی، سوء هاضمه، از دست رفتن کرامت انسانی و افسردگی می‌شود. در عین حال به لحاظ فردی، ترس از بیکاری

اسرائیل ۷/۳ درصد بوده است؛ همانطور که ملاحظه می‌شود ایران بعد از گرجستان و اردن تنها کشوری است که دارای نرخ بیکاری دو رقمی بوده و کشورهای ترکیه، مصر و اسرائیل نرخ بیکاری خود را توانسته‌اند کاهش دهند. همانطور که ملاحظه می‌نمایید، با توجه به موفقیت‌های بعضی از کشورهای منطقه در کنترل نرخ بیکاری، ایران در این راه موفق نبوده است و سیاست‌های این دوره با اهداف سند چشم‌انداز چندان تطابق نداشته است.

کار مهارت‌ها و توانایی خویش را کم کم از دست دهد و در واقع بخشی از سرمایه انسانی یک جامعه از بین رود. بیکاری در عین حال امید به زندگی را تقریباً به میزان ۷ سال کاهش می‌دهد. در سال ۲۰۰۸ تنها آمار چهار کشور اردن با ۱۲/۷۰ درصد، ترکیه با ۹/۴ درصد، مصر با ۸/۷ درصد و اسرائیل با ۶/۲ درصد اعلام شده است. برای ایران در سال ۲۰۰۷ نرخ بیکاری ۱۰/۵۰ درصد اعلام شده است که این رقم در سال ۲۰۰۷ برای کشورهای گرجستان ۱۳/۳ درصد، ترکیه ۹/۹ درصد، مصر ۹ درصد و

جدول ۱۵- نرخ بیکاری در کشورهای منطقه

رتبه در سال ۲۰۰۸	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱	۱۲/۷۰	-	-	-	۱۲/۴۰	۱۵/۴۰	۱۶/۲۰	اردن
-	-	-	-	-	۹/۵۹	۱۰/۱۲	۱۰/۷۸	ارمنستان
-	-	-	-	-	-	-	-	ازبکستان
۴	۶/۲۰	۷/۳۰	۸/۴۰	۹/۰۰	۱۰/۳۰	۱۰/۷۰	۱۰/۳۰	اسرائیل
-	-	-	-	۸/۵۰	-	-	-	افغانستان
-	-	-	-	۳/۱۰	-	-	-	امارات متحده عربی
-	-	۱۰/۵۰	-	۱۱/۴۰	۱۰/۳۰	-	۱۲/۸۰	ایران
-	-	۶/۵۰	۶/۸۰	۸/۱۰	۹/۰۰	-	-	آذربایجان
-	-	-	-	-	-	-	-	بحرین
-	-	۵/۱۰	۶/۱۰	-	۷/۴۰	-	۷/۸۰	پاکستان
-	-	-	-	-	-	-	-	تاجیکستان
-	-	-	-	-	-	-	-	ترکمنستان
۲	۹/۴۰	۹/۹۰	۹/۹۰	۱۰/۳۰	۱۰/۳۰	۱۰/۵۰	۱۰/۴۰	ترکیه
-	-	-	-	-	-	۱۰/۳۰	۱۱/۷۰	سوریه
-	-	-	-	-	۱۰/۵۰	-	-	عراق
-	-	۵/۶۰	۶/۳۰	-	-	-	۵/۲۰	عربستان سعودی
-	-	-	-	-	-	-	-	عمان
-	-	-	۸/۳۰	۸/۱۰	۸/۵۰	۹/۹۰	۱۲/۵۰	قرقیزستان
-	-	-	-	-	۸/۴۰	۸/۸۰	۹/۳۰	قزاقستان
-	-	-	-	-	-	-	-	قطر
-	-	-	-	-	۱/۶۷	۱/۲۷	۱/۱۴	کویت
-	-	۱۳/۳۰	-	۱۳/۸۰	۱۲/۶۰	۱۱/۵۰	۱۲/۶۰	گرجستان
-	-	-	-	-	۸/۱۰	-	-	لبنان
۳	۸/۷۰	۹/۰۰	۱۰/۶۰	۱۱/۲۰	۱۰/۷۰	۱۰/۴۰	۱۰/۲۰	مصر
-	-	-	-	-	-	-	-	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

اندازه حجمی عوامل تولید (در اینجا نیروی کار). عوامل مؤثر بر بهره‌وری نخست عوامل تکنولوژیکی، مکانی و فیزیکی هستند و سپس عوامل فرهنگی، عادت‌ها، توجیهات کاری و عوامل

بهره‌وری نیروی کار

بنا به تعریف سازمان OECD بهره‌وری نیروی کار برابر است با نسبت اندازه حجمی محصول (در این جا GDP) به

خلاقیت و نوآوری نیروی کار باعث افزایش و یا به بیان بهتر رشد بهره‌وری می‌شود. همان طور که در جدول (۱۶) قابل مشاهده می‌باشد بالاترین نرخ رشد متوسط بهره‌وری در طی سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۸ مربوط به کشورهای ترکیه با ۴/۵ درصد، ارمنستان با ۴/۰۵ درصد و پاکستان با ۳/۳ درصد بوده است؛ در عین حال کشورهای عراق با ۶/۱- درصد، قطر با ۳/۹- درصد و تاجیکستان با ۳/۹- درصد کمترین نرخ رشد متوسط سالانه را داشته‌اند. رتبه ایران در منطقه از این لحاظ با عدد ۲/۴ درصد هفتم می‌باشد.

رفتاری. تأثیرات بین‌المللی، عوامل مدیریتی - سازمانی و فضاهای حقوقی - اقتصادی و سیاسی انعطاف‌پذیری بازار کار و سازماندهی آن و بالاخره سیستم‌های پرداخت دستمزد و تشویق از سایر عوامل تأثیرگذار بر بهره‌وری نیروی کار می‌باشند که در ارزیابی این شاخص نباید نقش آنها را فراموش کرد در عین حال باید اذعان داشت که رابطه مستقیم بین بهره‌وری نیروی کار و رشد اقتصادی آن را به یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی یک اقتصاد و پیش‌بینی آینده آن تبدیل می‌نماید. [۱۰] لازم به ذکر است که اتخاذ سیاست‌ها و روش‌های جبران تلاش،

جدول ۱۶- نرخ رشد متوسط سالانه بهره‌وری نیروی کار در کشورهای منطقه

رتبه	۲۰۰۸-۲۰۰۲	کشور	رتبه	۲۰۰۸-۲۰۰۲	کشور
۱۲	۱/۸	سوریه	۸	۲/۲۶	اردن
۲۴	-۶/۱	عراق	۲	۴/۰۵	ارمنستان
۵	۳/۱	عربستان سعودی	۲۰	۰/۹۴	ازبکستان
۱۶	۱/۲	عمان	۱۴	۱/۳۵	اسرائیل
۱۵	۱/۳	قرقیزستان	۲۵	..	افغانستان
۶	۲/۹	قزاقستان	۴	۳/۱	امارات متحده عربی
۲۳	-۳/۹۱	قطر	۷	۲/۴	ایران
۹	۲/۱۵	کویت	۱۰	۱/۹۴	آذربایجان
۱۱	۸/۶۱	گرجستان	۱۳	۱/۵	بحرین
۱۹	۱/۰۲	لبنان	۳	۳/۳	پاکستان
۱۷	۱/۳۱	مصر	۲۲	-۳/۸۹	تاجیکستان
۲۱	۸/۵۰	یمن	۱۸	۱/۲۱	ترکمنستان
			۱	۴/۵	ترکیه

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

در ۱۹۸۰ به ۳۲۰/۴۸ در سال ۲۰۰۸ رسیده است. در سال ۲۰۰۸ ایران حائز رتبه پانزدهم شده است در حالی که از بهره‌وری ۱۰۰ در ۱۹۸۰ فقط به ۱۴۲/۵۷ رسیده است در این میان کشور عربستان با ۲۸۴/۶ در میان کشورهای منطقه رتبه چهارم را کسب کرده است، از میان این کشورها سه کشور عراق با ۴۸/۵۱، تاجیکستان با ۵۱/۵۹ و قرقیزستان با ۶۸/۸۸ در منطقه در سال ۲۰۰۸ داشته‌اند.

تولید ناخالص داخلی به ازای هر شاغل (بر اساس ۱۹۸۰=۱۰۰)

این شاخص گویاترین شاخص در مورد بهره‌وری نیروی کار می‌باشد که تغییر در بهره‌وری نیروی کار را به صورت تعیین مقدار ۱۰۰ برای سال ۱۹۸۰ و تغییر آن از صد طی سال‌های بعد است. [۸] براساس جدول (۱۷) کشور اسرائیل از صد در ۱۹۸۰ به ۴۳۲/۰۲ در سال ۲۰۰۸ رسیده است. کشور ارمنستان هم از صد

جدول ۱۷- تولید ناخالص داخلی به ازای هر شاغل (بر اساس ۱۹۸۰=۱۰۰) در کشورهای منطقه

رتبه	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۴	۲۰۰۳	۲۰۰۲	کشور
۱۳	۱۶۰/۱۶	۱۵۷/۴۲	۱۵۳/۸۹	۱۴۸/۵۱	۱۴۲/۸۳	۱۳۷/۶	۱۳۷/۶۶	اردن
۲	۳۲۰/۴۸	۲۹۸/۱۲	۲۶۰/۱۸	۲۲۸/۷۲	۲۰۳/۸۵	۱۸۰/۲۲	۱۵۸/۲	ارمنستان
۱۷	۱۳۱/۲۴	۱۲۳/۴۹	۱۱۵/۶۶	۱۱۰/۶۵	۱۰۶/۳۹	۱۰۲/۱	۱۰۰/۴۸	ازبکستان
۱	۴۳۲/۰۲	۴۳۳/۱۹	۴۲۸/۴۴	۴۱۴/۹۹	۴۰۲/۷۴	۳۹۰/۳۱	۳۹۲/۹۸	اسرائیل
۲۴	-	-	-	-	-	-	-	افغانستان
۹	۲۱۰/۰۱	۲۰۳/۳۳	۲۰۶/۲۶	۲۰۴/۲	۲۰۳/۴۷	۱۹۵/۴۱	۱۸۷/۳۳	امارات متحده عربی
۱۵	۱۴۲/۵۷	۱۴۲/۳۱	۱۳۷/۶۹	۱۳۵/۷۱	۱۳۵/۳۲	۱۳۴/۶۷	۱۳۱/۹۴	ایران
۷	۲۳۵/۸	۲۱۵/۰۱	۱۷۳/۲۳	۱۳۲/۹	۹۸/۰۴	۸۵/۳۲	۷۴/۸۲	آذربایجان
۱۴	۱۴۳/۰۸	۱۳۶/۶۲	۱۲۸/۴	۱۲۲/۰۹	۱۱۸/۲۱	۱۱۵/۲۱	۱۱۰/۸۳	بحرین
۱۹	۸۹/۵	۸۵/۸۹	۸۱/۴۹	۸۳/۷۸	۷۸/۳۴	۷۶/۸۲	۷۴/۸۴	پاکستان
۲۲	۵۱/۵۹	۴۸/۲۴	۴۵/۳	۴۲/۹۹	۴۰/۷۱	۴۰/۹۳	۳۷/۴	تاجیکستان
۲۰	۷۶/۹۴	۷۲/۰۳	۶۶/۳۵	۶۱/۳۹	۵۵/۸۶	۵۴/۶۲	۵۴/۲۶	ترکمنستان
۶	۲۶۱/۸۷	۲۶۳/۷۴	۲۵۶/۰۹	۲۴۲/۵۹	۲۲۶/۳۵	۲۱۳/۱۳	۲۰۰/۵۵	ترکیه
۱۱	۱۸۱/۰۷	۱۷۹/۸۵	۱۸۰/۲۲	۱۷۹/۱	۱۷۹/۳۶	۱۷۷/۰۸	۱۹۰/۰۳	سوریه
۲۳	۴۸/۵۱	۴۵/۶۹	۴۶/۵۵	۴۵/۳۳	۴۸/۳۲	۳۲/۸۱	۴۳/۳۹	عراق
۴	۲۸۴/۶	۲۷۸/۸۱	۲۷۷/۶۹	۲۷۸/۲۷	۲۷۳/۵	۲۶۸/۶۱	۲۵۸/۶۷	عربستان سعودی
۵	۲۷۰/۵۴	۲۵۷/۲۸	۲۵۰/۵۷	۲۴۱/۴۹	۲۳۲/۱۶	۲۲۴/۵۸	۲۲۱/۵۳	عمان
۲۱	۶۸/۸۸	۶۵/۷۵	۶۲/۲۵	۶۰/۹۳	۶۳/۶۹	۶۱/۳۷	۶۱/۲۹	قرقیزستان
۸	۲۱۹/۸۸	۲۱۹/۶۹	۲۰۸	۱۹۱/۴۹	۱۷۶/۴۸	۱۶۵/۵۷	۱۵۷/۷۱	قزاقستان
۳	۳۰۳/۲۸	۲۶۳/۴۳	۲۳۱/۸۹	۲۰۸/۶۹	۲۰۰/۹	۱۸۰/۹۹	۱۵۴/۵۸	قطر
۱۰	۱۸۱/۵۳	۱۷۶/۹۵	۱۶۹/۴۲	۱۶۵/۷۱	۱۶۲/۳۵	۱۶۱/۰۲	۱۴۷/۵۳	کویت
۱۲	۱۶۶/۷	۱۵۹/۲۹	۱۳۸/۲۸	۱۲۶/۶۱	۱۱۳/۰۳	۱۰۴/۹۳	۹۳/۲۱	گرجستان
۲۵	-	-	-	-	-	-	-	لبنان
۱۶	۱۳۲/۴۸	۱۲۶/۸	۱۲۱/۴۵	۱۱۶/۵۸	۱۱۴/۵۹	۱۱۲/۹۳	۱۱۳/۱	مصر
۱۸	۹۷/۸۲	۹۸/۱۹	۹۹/۰۹	۱۰۰/۱۶	۹۸/۷۸	۹۸/۹۸	۹۹/۶	یمن

ماخذ: برگرفته از اطلاعات خام وب سایت بانک جهانی (www.worldbank.org)

مالی بین گروه کشورهای وام دهنده و قرض گیرنده، موجبات دستیابی به کالاهای بیشتر هر دو گروه را فراهم می‌سازد (بر اساس امکانات تولید بین دوره‌ای) و از طرف دیگر FDI موجب انتقال فناوری به کشور میزبان می‌شود، با مقایسه بین عملکرد و توانایی‌های بالقوه کشورها، ایران از این نظر، عملکردی بسیار ضعیف نسبت به کشورهای منطقه دارد و از این نظر در انتهای فهرست رتبه‌بندی کشورهای رقیب قرار گرفته است. از دیگر شاخص‌های مورد بررسی، متغیر رشد اقتصادی بود و ملاحظه گشت که ایران نسبت به سایر کشورهای منطقه مخصوصاً آذربایجان، اسرائیل و گرجستان وضعیت بسیار بدی دارد. همانطور که می‌دانیم این متغیر، آن قدر اهمیت دارند که بهبود تجارت (صادرات)، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سایر

جمع‌بندی و ملاحظات

با توجه به نتایج به‌دست آمده از بررسی شاخص‌های اقتصادی کشورهای منطقه از نظر تولید ناخالص داخلی، کشورهای ترکیه و عربستان سعودی دارای بالاترین میزان نرخ تولید ناخالص داخلی می‌باشند، که رقیبان ایران به‌شمار می‌روند. نسبت صادرات کالا و خدمات به تولید ناخالص داخلی، کشورهای آذربایجان، ترکمنستان و عربستان در رتبه اول تا سوم قرار گرفته‌اند؛ کشور ایران در این شاخص رتبه هفتم را به‌خود اختصاص داده است. نسبت جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به تولید ناخالص داخلی از دیگر متغیرهایی بود که در این مقاله به آن پرداخته شد؛ این متغیر از طرفی به علت نقل و انتقال وجوه

- ۳- آمارهای موجود در بانک نرم‌افزاری بانک جهانی.
- ۴- آمارهای موجود در بانک نرم‌افزاری مرکز تجارت بین‌الملل.
- ۵- حسن‌پور، یوسف، ۱۳۸۸، ص ۶۸-۷۱.
- ۶- گریفین، کیت، ۱۳۸۲، ص ۹۶.
- ۷- میر، جرالده، ۱۳۷۸، ص ۵۲.
- 8- Alhajhoj, Hassan. 2007, p 32.
- 9- Zahide Onaran 2008. p 46.
- 10- Hart, Rebecca and Bedassa Tadesse. 2006. P 89.
- 11- Khan, Mushtaq H. 2007. p 54.

منابع

- ابراهیمی، نصراله، جایگاه ایران در تعامل منطقه‌ای و بین‌المللی در چشم انداز ۲۰ ساله کشور تحلیلی بر سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، ۱۳۸۵.
- بانک نرم‌افزاری www.wdi.org/25.5.2010
- بانک نرم‌افزاری بانک جهانی CD-ROM- WDI 2008
- بانک نرم‌افزاری مرکز تجارت بین‌الملل تحت عنوان CD\RAM-PC/TAS 2008
- حسن‌پور، یوسف، تخمین و تحلیل تجارت مکملی ایران با کشورهای واقع در آسیای جنوب غربی، ۱۳۸۸.
- گریفین، کیت، راهبردهای توسعه اقتصادی؛ ترجمه حسین راغفر و محمد حسین هاشمی؛ تهران: نشر نی، چ ۲، ۱۳۸۲.
- میر، جرالده، مباحث اساسی اقتصاد توسعه؛ ترجمه غلامرضا آزاد؛ تهران: نشر نی، ج ۱ و ۲، چ ۱، ۱۳۷۸.
- یعقوبی منظری، پریسا، «اثر تجارت الکترونیکی بر شدت تجارت کشورهای منطقه (مطابق با سند چشم‌انداز)»، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۸.
- Alhajhoj, Hassan. "Exports and Economic Growth in Saudi Arabia: A VAR Model Analysis"; *Journal of Applied Science*, vol. 7, Issue 23, 2007.
- Ayyildiz, Zahide Onaran and Tulay Yazar Ozturk. "The Effects of Economic Policies and Export Promotion on Export Revenues in Developing Countries"; *Journal of Naval*

ابزارها و سیاست‌ها برای رشد و توسعه، به آن بستگی دارد. اگر اعمال کارگزاران دولت در راستای تقویت فضای کسب و کار نباشد، حتی در صورت جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، به عنوان کمکی به کشورهای در حال توسعه، نمی‌تواند تأثیر بر توسعه و رشد اقتصادی داشته باشد. شاخص بهره‌وری نیروی کار مورد بررسی قرار گرفت که هر چقدر این رقم بیشتر باشد، رسیدن به اهداف سند چشم‌انداز به دلیل افزایش GDP و GDP سرانه، به اندازه بیشتری محقق خواهد شد. با کنکاش در مورد متغیرهای مورد بررسی ایران از نظر پایداری رشد، سرمایه‌گذاری و سرمایه انسانی بالقوه در وضعیت مناسبی قرار گرفته است، اما در مورد سایر متغیرهای تأثیرگذار بر رشد که بسیار متأثر از محیط کسب و کار می‌باشند، وضعیت مناسبی نداشته و پیشنهاد می‌شود:

۱- ایران ضمن بهبود نهادها و قواعد کنش بین کارگزاران اقتصادی، خلق عوامل تأثیرگذار بر رشد اقتصادی را نیز در برنامه خود قرار دهد.

۲- ایران کشوری است که دارای مزیت‌های فراوانی در تولید کالاها می‌باشد. در زمینه منابع طبیعی، نفت و گاز و معادن کانی و غیرکانی از کشورهای غنی محسوب می‌شود. در زمینه نیروی انسانی از جمعیت جوانی برخوردار است؛ که با مدیریت صحیح می‌تواند به عنوان یکی از مزیت‌های کشورهای در زمینه تولید و صادرات تلقی گردد.

۳- همچنین به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص ایران و واقع شدن در مسیر شرق به غرب، و ارتباط با دریا از شمال و جنوب، می‌تواند یکی از بهترین موقعیت‌های استراتژیک را به‌خصوص جهت صادرات برای خود فراهم نماید.

۴- هنگام انتخاب نرخ ارز، مسئله جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نیاز به کالاهای وارداتی و بهبود تراز پرداخت‌ها را بطور همزمان مورد نظر قرار دهد.

پی‌نوشت

- ۱- آمارهای موجود در بانک نرم‌افزاری بانک جهانی.
- ۲- ابراهیمی، نصراله، ۱۳۸۵، ص ۲۵.

Archive of SID

DESA Working Paper No. 54,
ST/ESA/2007/DWP/54, 2007.
Winters, L.A. International Economics; 4th ed.,
London: HarperCollins, 1991.
World Development Indicators, Year Book.
2008.

Science and Engineering, Vol. 4, No1, 2008.
Hart, Rebecca and Bedassa Tadesse.
Corruption and Economic Growth in
Pakistan, 2006.
Khan, Mushtaq H. "Governance, Economic
Growth and Development since the 1960s";